

**SOCIETATEA ROMÂNĂ DE CRIMINOLOGIE ȘI
CRIMINALISTICĂ**

**REVISTA DE CRIMINOLOGIE,
CRIMINALISTICĂ ȘI PENOLOGIE**

STUDII

Nr. 3-4/2023

ISSN 1454 – 5624

ISSN-L 1454 - 5624

COORDONATOR

Prof. univ. dr. **MIHAELA RODICA STĂNOIU**

Președinte, Societatea Română de Criminologie și Criminalistică

REDACTOR ȘEF

Conf. univ. dr. **AURA MARCELA PREDA**

- Facultatea de Științe Juridice și Științe Administrative București - Universitatea „Spiru Haret”, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” - Academia Română

COLEGIUL DE REDACȚIE

Prof. univ. dr. **CONSTANTIN SIMA**
Conf. univ. dr. **FLORIAN GHEORGHE**
Conf. univ. dr. **GHEORGHE-IULIAN IONIȚĂ**

- Universitatea Titu Maiorescu
- Universitatea Hyperion București
- Universitatea Româno-Americană

NORA FRAJ-BOUSLIMANI

- Avocat la Curtea de Apel din Paris, membru în Consiliul Științific al Societății Internaționale de Criminologie

Lect. univ. dr. **PĂTRU ALINA**

- Universitatea Spiru Haret

Pentru a asigura și aspectul unitar estetic al revistei, rugăm autorii să ne trimită lucrările tehnoredactate la calculator cu litere de tipul și mărimea celor publicate deja în revistă - respectiv Times New Roman 10) și păstrând dimensiunile așezării în pagină (2,5 cm margine sus, jos, stânga, dreapta). Fotografii, tabelele, diagramele și alte reprezentări grafice este preferabil să fie color. Rugăm ca lucrările să aibă în preambul un rezumat de câteva fraze și dacă se poate să fie și traduse în limba engleză sau franceză. Evident că așteptăm cu interes spre publicare și articole integrale traduse într-o limbă de circulație internațională.

Fiecare autor își asumă conținutul textului transmis spre publicare. Fiecare material transmis spre publicare va fi supus unui proces de evaluare de tip peer review, realizată de doi referenți independenți
Vă mulțumim!

**Manuscrisele, precum și orice corespondență se vor trimite pe adresa:
Aura Marcela Preda**

Telefon: 0745101199 e--mail: aurapreda7@yahoo.ro, redacție@criminologie.ro

Revista este indexată în bazele de date internaționale recunoscute pentru domeniul Științe Juridice



REVISTA DE CRIMINOLOGIE, CRIMINALISTICĂ ȘI PENOLOGIE
Nr. 3-4 /2023

CUPRINS

		Pag.
CRIMINOLOGIE		
Gheorhe-Iulian IONIȚĂ	Criminologia, politica penală, dreptul penal. Realitatea românească	7
Crina-Bianca VEREȘ	Gradul de încarcerare - problemă de politică penală sau dezvoltare a statului	14
Crina-Bianca VEREȘ	Eficiența programelor de resocializare din penitenciare și din sistemul de probațiune	24
Florian GHEORGHE	Principiul precauției între etic și politic	31
CRIMINALISTICĂ		
Alina Daniela PĂTRU	Putrefacția ca proces criminalistic - valoarea probatorie a stadiilor de descompunere	36
Alina Daniela PĂTRU	Analiza criminalistică a băuturilor și alimentelor suspecte în cazuri de otrăvire	43

LA REVUE DE CRIMINOLOGIE, CRIMINALISTIQUE ET PENOLOGIE
No. 3-4/2023

TABLES DE MATIERES

		Pag.
CRIMINOLOGIE		
Gheorhe-Iulian IONIȚĂ	Criminologie, politique pénale, droit pénal. La réalité roumaine	7
Crina-Bianca VEREȘ	Le taux d'incarcération – un problème de politique pénale ou de développement de l'État	14
Crina-Bianca VEREȘ	L'efficacité des programmes de resocialisation dans les prisons et le système de probation	24
Florian GHEORGHE	Le principe de précaution entre l'éthique et la politique	31
CRIMINALISTIQUE		
Alina Daniela PĂTRU	La putréfaction comme processus médico-légal : la valeur probante des stades de décomposition	36
Alina Daniela PĂTRU	Analyse criminalistique des boissons et aliments suspects dans les cas d'intoxication	43

THE JOURNAL OF CRIMINOLOGY, FORENSICS AND PENOLOGY
No. 3-4/2023

TABLE OF CONTENTS

	Pag.
CRIMINOLOGY	
Gheorhe-Iulian IONIȚĂ	7
Crina-Bianca VEREȘ	14
Crina-Bianca VEREȘ	24
Florian GHEORGHE	31
FORENSICS	
Alina Daniela PĂTRU	36
Alina Daniela PĂTRU	43

CRIMINOLOGIE

Criminologia, politica penală, dreptul penal. Realitatea românească

Criminology, criminal policy, criminal law. Romanian reality

dr. Gheorghe-Iulian IONIȚĂ

cercetător științific asociat – Institutul de Cercetări Juridice
„Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române
conferențiar universitar – Facultatea de Drept
Universitatea Româno-Americană București
email: ionita.gheorghe.iulian@profesor.rau.ro

Rezumat

Obiectul prezentului studiu – criminologia, politica penală, dreptul penal – necesită reflecție: de ce acestea? ce au în comun? ce relație există între ele? ce și cum pot influența? Crima și criminalitatea constituie punctul de plecare în acest demers; acestea au „frământat” societatea (în ansamblu și/sau personalități ale acesteia) și continuă să o facă. Din această „frământare”, în timp, s-au cristalizat și dezvoltat științe care au ca obiect chiar fenomenul (în ansamblu ori în parte), prevenirea și combaterea lui. Evident că fiecare dintre aceste științe, cât și relația dintre ele, prezintă anumite particularități, de interes pentru acest demers; de interes este și contextul național actual, specific acestor științe.

Cuvinte cheie: *criminologie, politică penală, drept penal, particularități, relație, context național actual.*

Abstract

The subject of this study – criminology, criminal policy, criminal law – requires reflection: why these? what do they have in common? what relationship exists between them? what and how can they influence? Crime and criminality constitute the starting point in this endeavor; they have “stirred” society (as a whole and/or its personalities) and continue to do so. From this “stirring”, over time, sciences have crystallized and developed that have as their object the phenomenon itself (as a whole or in part), its prevention and combating. Obviously, each of these sciences, as well as the relationship between them, presents certain particularities, of interest for this endeavor; the current national context, specific to these sciences, is also of interest.

Keywords: *criminology, criminal policy, criminal law, particularities, relationship, current national context.*

1. Crimă și criminalitate

Crima și criminalitatea, au preocupat gândirea umană, încă din cele mai vechi timpuri, și o fac și în prezent.

De altfel, reacția socială – reacția societății la manifestările de nesocotire ori încălcare a normelor sociale – a variat în funcție de percepția societății față de acestea.

Așa cum s-a precizat în doctrină¹, „(...) studiul crimei și criminalității ca fenomene naturale și sociale, în vederea aflării cauzelor acestor fenomene și a mijloacelor proprii de a le combate (...)” constituie obiectul științei criminale (penale).

Pe bună dreptate, s-a subliniat² că aceasta este o știință:

- complexă – întrucât și fenomenul pe care trebuie să-l cerceteze este complex;
- derivată – întrucât aspectele sub care fenomenul poate fi cercetat privesc domeniul unor alte științe generale.

Printre științele care o compun, trei atrag în mod particular atenția – și fac și obiectul prezentului studiu – criminologia, politica penală și dreptul penal.

2. Concepte

A. Criminologia

Criminologia – pornind de la etimologia termenului, respectiv: „crimen” (cu sensul original de acuzație și apoi de infracțiune) și „logos” (cu sensul original de discurs, rațiune și apoi de știință). – este considerată „știința crimei”³.

Explicitată⁴ – știința care studiază etiologia fenomenului infracțional, factorii care generează sau influențează trecerea la act și, pe baza cunoașterii acestora, elaborează strategiile, metodele și tehnicile cele mai eficiente pentru prevenirea și combaterea criminalității ca fenomen social.

Evident că obiect al criminologiei îl formează criminalitatea ca fenomen social, la care sunt integrate infracțiunea, infractorul, victima și reacția socială într-un ansamblu unitar ce se comportă ca un întreg cu proprietăți și funcții proprii, distincte de proprietățile și funcțiile părților componente⁵.

B. Dreptul penal

Dreptul penal a fost considerat „câinele de pază” al valorilor sociale⁶, un „instrument al libertății”⁷.

¹ Dongoroz V., *Drept penal* (reeditarea ediției din 1939), Ed Societății TEMPUS, București, 2000, p. 52.

² Ibidem.

³ Sandu, F., Ioniță G.-I., *Criminologie teoretică și aplicată*, ed. a 5-a rev. și adăug., Ed. Pro Universitaria, București. 2020, p. 15.

⁴ Ibidem, p. 26.

⁵ Ibidem, p. 26.

⁶ Stretanu F., Nițu D., *Drept penal : parte generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 9.

⁷ Rodriguez A. M., *Criminal Policy: New Challenges, Old Ways*, Revista brasileira de ciencias criminais, N°. 112, 2015, págs. 17.

Dreptul penal (pozitiv) cuprinde toate regulile de drept penal care disciplinează represiunea – norme care se referă la infracțiune (cauza represiunii), pedeapsă (obiectul represiunii) și la procedura de pedepsire (mecanismul represiunii)⁸.

În acest context, obiectul dreptului penal constă în realizarea unei ordini în relațiile sociale (relații care s-au format, menținut și dezvoltat în legătură cu valorile sociale ocrotite de legea penală) prin incriminarea faptelor care aduc atingere sau pun în pericol valorile sociale ocrotite de lege și implicit relațiile sociale care s-au creat și dezvoltat în jurul acestor valori (relații de conflict) și prin prevederea de sancțiunii celor care săvârșesc astfel de fapte⁹

C. Politica penală

Politica penală a fost definită ca fiind un ansamblu de alegeri politice realizate de stat pentru a determina, orienta și pune în operă "puterea de a pedepsi" asupra căreia acesta are monopolul¹⁰.

Astfel, obiectul politicii penale constă în studiul datelor furnizate de celelalte științe penale, inclusiv științele juridico-penale, și care pe această bază elaborează orientările, metodele, principiile și mijloacele pe care le recomandă legiuitorului în vederea îmbunătățirii normelor juridico-penale, organelor judiciare ce vor aplica aceste norme, ca și tuturor celor care au atribuții în activitatea de prevenire a infracțiunilor¹¹.

3. Relație

A. Relația dintre criminologie și dreptul penal¹²:

- criminologia împrumută științei dreptului penal întreg aparatul conceptual, propriile concluzii privind starea, dinamica, esența, cauzalitatea și legitățile criminalității și conferă validitate deplină enunțurilor acestei științe;

- știința dreptului penal asigură criminologiei cadrul conceptual și un corpus de principii și reguli privind categoriile, instituțiile și normele dreptului penal.

B. Relația dintre criminologie și politica penală:

- criminologia este o sursă fundamentală de cunoștințe pentru politica penală¹³;

- politica penală evaluează la un nivel de generalitate superior criminologiei concluziile privind mecanismul social-juridic al luptei împotriva criminalității, formulează principii, metode, măsuri și

⁸ Antoniu G., *Tratat de drept penal*, vol I, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 33.

⁹ Ibidem, p. 38.

¹⁰ Fortis E., *Politique criminelle*, in *Traite international de droit constitutionnel*, coordinated by M. Troperand Dominique Chagnollaud, Tome 3, Dalloz, 2012, p. 707, apud Toader T., Safta M., *Who does the criminal policy in Romania?*, *Constitutional Law Review*, 1/2019, p. 71.

¹¹ Mitrache C., Mitrache C., *Drept penal român : partea generală : conform Noului Cod penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 36.

¹² Sandu I. E., Sandu F., Ioniță G.-I., *Criminologie*, Ed. Sylvi, București, 2001, p. 66-67.

¹³ De la Cuesta J. L., *Noul Cod penal român. Considerații generale și preliminar prin prisma principiilor cheie ale politicii penale*, *Revista de drept penal*, nr. 3/2013, p. 154.

orientări noi în vederea înfăptuirii eficace a strategiei prevenirii și combaterii criminalității și resocializării infractorilor¹⁴.

C. Relația dintre dreptul penal și politica penală:

- dreptul penal – principalul instrument al politicii penale;
- măsurile și mijloace de prevenire și combatere a criminalității – pe care politica penală le formulează – pentru a deveni eficiente trebuie să-și găsească expresie în norme de drept penal (în primul rând);
- legislația face ca politicile să devină lege – în materie penală, normele juridice sunt (prin urmare) rezultatul politicilor penale¹⁵;

D. Relația dintre criminologie, dreptul penal și politica penală:

- politica penală – face joncțiunea între criminologie și dreptul penal¹⁶;
- politica penală și dreptul penal definesc axa în jurul căreia criminologia își desfășoară cercetările¹⁷;
- criminologia asigură cunoștințele necesare politicii penale și verifică eficiența măsurilor și reglementărilor de drept penal.

4. Realitate românească

A. Criminologia

După revoluție (1990), „efervescenta” transformărilor a cuprins și acest domeniu de cercetare:

- a fost înființată Societatea Română de Criminologie și Criminalistică;
- a fost reactualizat învățământul superior, Criminologia fiind disciplină de studiu la facultățile de drept;
- au fost înființate colective de cercetări criminologice – în cadrul Inspectoratului General al Poliției, Parchetului General și pe lângă Direcția Generală a Penitenciarelor din Ministerul Justiției;
- am avut chiar și un Institut Național de Criminologie – înființat în 2002 (prin HG nr. 772/2002), desființat în 2006 (prin HG nr. 1918/2006), înființat (din nou) în 2017 (prin HG nr. 14/2017) și desființat (din nou) în 2020 (prin HG nr. 466/2020).

Inițial, toate „bune și frumoase”, doar că „minunea” nu a ținut prea mult ... Lipsa de seriozitate a guvernanților în abordarea problemei crimei și criminalității este evidentă, astfel că, în prezent, cercetarea criminologică este aproape inexistentă.

¹⁴ Sandu I. E., Sandu F., Ioniță G.-I., *op. cit.*, p. 67.

¹⁵ De la Cuesta J. L., *op. cit.*

¹⁶ Sandu I. E., Sandu F., Ioniță G.-I., *Criminologie*, *op. cit.* p. 66-67.

¹⁷ Igor C., *Criminologie*, vol I, Ch. Cartdidact, Chișinău, 2007, p. 71.

B. Dreptul penal

S-a arătat că prin adoptarea noului Cod penal (Legea nr. 286/2009) și prin legea de punere în aplicare (Legea nr. 187/2012) a fost restabilit echilibrul pedepselor și s-a procedat la o „dezinfecție” în zona infracțiunilor din legile speciale¹⁸.

Dar, ce să vezi: „lupul își schimbă părul, dar năravul ba” – mult lăudatele „realizări” sunt, de fapt, eșecuri, așa cum rezultă chiar din constatările Ministerului Justiției¹⁹:

„Ulterior, prin Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, respectiv Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale, au mai fost făcute câteva sute de modificări celor două legi, schimbându-se în multiple secțiuni ale celor două reglementări filosofia și soluțiile concrete de reglementare privind mai multe instituții din coduri.

Modificarea formelor inițiale ale proiectelor în procesul lor de adoptare și modificările ulterioare ale celor două legi au transformat concepția inițială a redactorilor codurilor și au afectat pe alocuri coerența reglementării.

În consecință, ulterior, pe parcursul aplicării celor două legi care suferiseră deja numeroase interpolări și modificări, prin peste 80 de decizii ale Curții Constituționale de admitere a unor excepții de neconstituționalitate au fost declarate zeci de articole ale acestor acte normative ca fiind neconstituționale sau constituționale condiționat de o anumită interpretare. Multe dintre aceste decizii de admitere a unor excepții de neconstituționalitate a unor texte din cele două acte normative au fost urmate de intervenții legislative prin care s-a încercat punerea în acord cu Constituția, așa cum a fost aceasta din urmă interpretată prin respectivele decizii. Din păcate, au fost și cazuri în care punerea în acord cu Constituția nu a permis menținerea concepției inițiale a autorilor proiectelor celor două coduri.

Totodată, de la data intrării în vigoare a Codului penal, au fost adoptate 33 de acte normative de modificare a acestuia, iar de la intrarea în vigoare a Codului de procedură penală acesta a fost modificat și/sau completat de mai mult de 30 de acte normative.

În Parlament, sunt, în prezent, peste 50 de propuneri legislative de modificare și/sau completare a celor două coduri penale, aspect care confirmă preocuparea Parlamentului și, implicit, a cetățenilor, cu privire la adaptarea politicilor penale la noile riscuri și amenințări. Dar aceste propuneri sunt departe de a fi corelate și integrate într-o concepție unitară, motiv pentru care adoptarea acestora în mod disparat nu ar face decât să „topească” și ceea ce a mai rămas din coerența legislativă și funcționalitatea în sine a acestor coduri”.

¹⁸ Cioclei V., *3P, un „virus” reactivat, care amenință sănătatea justiției penale*, Analele Universității din București - Forum Juridic, nr. 2/2020, disponibil on-line la http://drept.unibuc.ro/documente/dyn_img/aubd/Cioclei%203P,%20un%20%E2%80%9Evirus%E2%80%9D%20reactivat,%20care%20amenin%C8%9B%C4%83%20s%C4%83n%C4%83tatea%20justi%C8%9Biei%20penale.pdf.

¹⁹ Ministerul Justiției, *Comunicare privind politica penală*, disponibil on-line la <https://www.just.ro/comunicare-publica-privind-politica-penala/>.

C. Politica penală

Având în vedere constatările făcute, Ministerul Justiției – evident depășit de situație – trage un semnal de alarmă: „Politica penală a statului se află la o răscruce”²⁰.

Trecând peste neînțelegerea unor noțiuni și aspecte de bază [fenomenul „criminologic” (în loc de „criminalității”) a evoluat], dar care evidențiază „pregătirea” și „specializarea” factorilor de decizie în domeniu, trebuie lăudat efortul de a recunoaște harababura din sistemul justiției penale și disponibilitatea de conlucrare, cel puțin la nivel declarativ.

Necesitatea demersului – se impune o regândire a politicii penale și o „resetare” a demersurilor legislative referitoare la Codul penal și Codul de procedură penală, dar numai pe baza unei analize profunde a evoluțiilor legislative descrise mai sus, precum și cu consultarea tuturor actorilor relevanți din cadrul autorității judecătorești, a mediului academic juridic, a profesiilor juridice și a societății civile²¹ – relevă temeinicia și trăinicia „construcției” anterioare.

Cu toate că pare o glumă, dar este cât se poate de serios, se vorbește despre o „politică penală populistă” (3P), considerată (pe bună dreptate) un „virus” – exacerbarea sentimentului de insecuritate publică, prin toate mijloacele, cu precădere a celor de informare în masă, urmată de propunerea și adoptarea unor soluții „salvatoare”, precum introducerea de noi incriminări sau sporirea pedepselor, în scopul de a obține voturi sau de a „fideliza” electoratul²².

5. În loc de concluzii, tot o întrebare (retorică)

Cât de „orb” poți fi să nu „vezi” că legătura „organică” dintre criminologie, politică penală și drept penal este ruptă și, astfel, vor eșua:

- orice demers de regândire/restructurare a legislației penale, fără o cercetare criminologică susținută, care să ofere cunoștințe despre realitățile naționale politicii penale;
- orice încercare de grevare a unor instituții disparate, „copiate” din legiuiri străine, „moderne” ce nu se corespund particularităților și realităților naționale.

Referințe bibliografice

1. Antoniu G., *Tratat de drept penal*, vol I, Ed. Universul Juridic, București, 2015.
2. Cioclei V., *3P, un „virus” reactivat, care amenință sănătatea justiției penale*, Analele Universității din București - Forum Juridic, nr. 2/2020, disponibil on-line la http://drept.unibuc.ro/documente/dyn_img/aubd/Cioclei%203P,%20un%20%E2%80%9Evirus%20reactivat,%20care%20amenin%C8%9B%C4%83%20s%C4%83n%C4%83tatea%20justi%C8%9Biei%20penale.pdf.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² Cioclei V., *op. cit.*

3. De la Cuesta J. L., *Noul Cod penal român. Considerații generale și preliminară prin prisma principiilor cheie ale politicii penale*, Revista de drept penal, nr. 3/2013, p. 152-160.
4. Dongoroz V., *Drept penal* (reeditarea ediției din 1939), Ed Societății TEMPUS, București, 2000.
5. Igor C., *Criminologie*, vol I, Ch. Cartdidact, Chișinău, 2007.
6. Mitrache C., Mitrache C., *Drept penal român : partea generală : conform Noului Cod penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2014.
7. Rodriguez A. M., *Criminal Policy: New Challenges, Old Ways*, Revista brasileira de ciências criminais, N°. 112, 2015, págs. 17-32.
8. Sandu I. E., Sandu F., Ioniță G.-I., *Criminologie*, Ed. Sylvi, București, 2001.
9. Sandu, F., Ioniță G.-I., *Criminologie teoretică și aplicată*, ed. a 5-a rev. și adăug., Ed. Pro Universitaria, București. 2020.
10. Streteanu F., Nițu D., *Drept penal : parte generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014.
11. Toader T., Safta M., *Who does the criminal policy in Romania?*, Constitutional Law Review, 1/2019, p. 71-97.
12. Ministerul Justiției, *Comunicare privind politica penală*, disponibil on-line la <https://www.just.ro/comunicare-publica-privind-politica-penala/>.

GRADUL DE ÎNCARCERARE - PROBLEMĂ DE POLITICĂ PENALĂ SAU DEZVOLTARE A STATULUI

DEGREE OF IMPRISONMENT - A PROBLEM OF CRIMINAL POLICY OR STATE DEVELOPMENT

Drd. Crina-Bianca VEREȘ

Doctorand – Institutul de Cercetări Juridice
„Academician Andrei RĂDULESCU” al Academiei Române
Departamentul de Drept public “Vintilă DONGOROZ”
Director de cabinet – Consiliul Superior al Magistraturii
e-mail: veres.crina@gmail.com

Rezumat: *Standardele privind condițiile de detenție necesare au fost stabilite la nivel internațional pe măsură ce societățile s-au dezvoltat. Cu toate acestea, ratele de încarcerare sunt ridicate la nivel global, iar supraaglomerarea închisorilor este încă o problemă. Închisoarea nu implică negarea altor drepturi fundamentale ale omului, deoarece aceasta are ca rezultat doar pierderea libertății și o restricție naturală a unor drepturi conexe. Pentru a îmbunătăți șansele deținuților de reintegrare socială, executarea acestei pedepse trebuie să fie reconsiderată pentru a asigura păstrarea drepturilor fundamentale ale deținuților în conformitate cu standardele și normele internaționale aplicabile. În acest context, fiind invocată o lipsă de resurse, documentul indică pe baza unor statistici pe care le avem la dispoziție, dacă există o relație dintre indicele de dezvoltare umană (IDU) al statelor și supraaglomerarea din închisorile acestora.*

Cuvinte cheie: *indicele dezvoltării umane, supraaglomerare, grad de încarcerare, reformă*

Abstract: *Standards for the necessary conditions of detention have been set internationally as societies have developed. However, incarceration rates are high globally and prison overcrowding is still a problem. Imprisonment does not imply the denial of other fundamental human rights, as it only results in the loss of liberty and a natural restriction of related rights. In order to improve prisoners' chances of social reintegration, the execution of this sentence needs to be reconsidered to ensure the preservation of prisoners' fundamental rights in line with applicable international standards and norms. In this context, citing a lack of resources, the paper indicates, on the basis of statistics available to us, whether there is a relationship between the Human Development Index (HDI) of states and overcrowding in their prisons.*

Keywords: *human development index, overcrowding, imprisonment, reform*

INTRODUCERE

La nivel internațional au fost constituite standarde privitoare la condițiile de detenție necesare.²³ Cu toate acestea, la nivel mondial, se observă o rată a încarcerării mare și persistența problemei supraaglomerării închisorilor.²⁴ Întrucât pedeapsa închisorii constituie doar privarea de libertate și restricționarea firească a anumitor drepturilor conexe, aceasta nu implică negarea altor drepturi fundamentale ale omului. Astfel, o regândire a executării acestei pedepse este necesară pentru a se asigura protecția drepturilor fundamentale ale deținuților în conformitate cu standardele și normele internaționale relevante, pentru ca perspectivele deținuților de reintegrare socială să fie crescute. Se observă cum supraaglomerarea din închisori și deficiențele conexe pot provoca sau exacerba problemele privitoare la sănătate mintală și pot crește ratele de violență, auto-vătămare și sinucidere.²⁵ Mai mult, în costurile implicate de închisoare nu intră doar fondurile reale cheltuite pentru întreținerea fiecărui deținut ci și costurile indirecte, precum cele sociale, economice și de asistență medicală, acestea implicând efecte pe termen lung. Închisoarea afectează într-un mod disproporționat persoanele și familiile cu probleme financiare și slăbește coeziunea socială.

Este important ca reforma închisorilor să nu fie privită separat de reforma mai largă a politicii penale. O reformă eficientă se poate realiza prin îmbunătățirea politicilor de prevenire și condamnare a criminalității, precum și a politicilor de tratament puse la dispoziția grupurilor vulnerabile din comunitate. În acest context observăm cum Norvegia și-a reformat sistemul într-unul centrat pe respectul demnității umane. Sistemul din Norvegia se concentrează pe reabilitare și reintegrare ca scopuri principale ale închisorii și implementează aceste politici pe baza *principiului normalizării*, care impune, printre altele, ca viața în închisoare să fie cât mai asemănătoare cu cea din afara închisorii. La o primă vedere, un sistem care pune mai mult accent pe reintegrare și nu pe crearea unei suferințe suplimentare ar implica mari costuri financiare. Din acest motiv ne punem problema dacă sistemele actuale nu pot fi reformate din motive ce țin de gradul de dezvoltare al unui stat.

Argumentul care m-a determinat să studiez sistemul norvegian de închisoare este identificarea elementelor care ar putea explica eficiența acestuia. Dat fiind faptul că Norvegia este cel mai dezvoltat stat din lume raportat la indicele dezvoltării umane (IDU), am ales să analizez dacă există o legătură între nivelul de trai, nivelul de educație respectiv speranța de viață dintr-un stat și problemele privitoare la rata mare de încarcerare, respectiv la supraaglomerarea din închisori. Rata de încarcerare exprimă opțiunea de politică penală a unui stat. Prin urmare, în situația în care nu se poate demonstra o legătură între gradul de dezvoltare a unui stat și supraaglomerarea închisorilor, problema ar fi mai degrabă una legată de politica penală, nu de viabilitatea reformării sistemului.

²³ A se vedea Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), Rezoluția adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 17 decembrie 2015 [privind raportul Comitetului Trei (A/70/490)] în cadrul Sesiunii a șaptezecua, Punctul 106 din agendă.

²⁴ A se vedea *Global Prison Trends 2020* - document co-publicat și realizat cu sprijinul financiar al Institutului de Justiție din Thailanda. Este cea de-a șasea ediție a seriei *Global Prison Trends* (Tendințe globale ale închisorilor) a organizației Penal Reform International, pg. 5. Publicat pe: <http://www.penalreform.org>.

²⁵ Baggio S, Peigné N, Heller P, Gétaz L, Liebrez M, Wolff H, *Do Overcrowding and Turnover Cause Violence in Prison?*, publicat în *Frontiers in Psychiatry* pe 24 ianuarie 2020, pg. 2. Link: <https://doi.org/10.3389/fpsy.2019.01015>

1. Metodologie

Ipoteza de lucru în acest studiu este existența unui raport invers proporțional între gradul de dezvoltare și rata încarcerării. Astfel, într-o primă etapă a prezentului studiu, au fost colectate datele accesibile în anul 2019 privitoare la gradul de încarcerare, totalul numărului de deținuți și gradul de ocupare a locurilor de detenție grupate pe următoarele zone geografice: Europa, America (America de Nord, America Centrală, America de Sud, Insulele Caraibe), Asia, Africa și Oceania.

A doua etapă a fost aceea de identificare a statelor cu gradul de ocupare din penitenciare care depășește 100% pentru a indica unde apare problema supraaglomerării. Indicatorul a fost apoi analizat în raport cu rata populației carcerale pentru a evidenția faptul că una din posibilele cauze ale supraaglomerării ar putea fi politica penală aplicată, și nu lipsa locurilor de detenție.

A treia etapă a constat în selecția statelor din fiecare zonă geografică prin raportarea gradului de ocupare la rata populației carcerale astfel încât să fie cuprinsă o arie cât mai mare de situații. Apoi a urmat o evidențiere și o comparare a acestor date cu indicele de dezvoltare umană (IDU) aferent statelor selectate. Rezultatele au fost interpretate pentru a se analiza în final dacă există o legătură între dezvoltarea unui stat și supraaglomerarea.

2. Verificarea existenței unei legături între problema supraaglomerării din închisori și indicele dezvoltării umane

Organizația Națiunilor Unite utilizează indicele dezvoltării umane ca unitate de măsură pentru evaluarea progresului pe termen lung în trei dimensiuni de bază ale dezvoltării umane: o viață lungă și sănătoasă, acces la cunoștințe și un nivel de viață decent.²⁶ Acesta oferă o imagine „instantanee” și utilă dezvoltării economice și sociale ale unei țări. Este o măsură utilă, deoarece ne permite să evaluăm dacă o creștere economică se traduce printr-o bunăstare generală sporită și o calitate a vieții crescute. De asemenea, are avantajul de a permite comparații între diferite state.

Pentru a verifica dacă există la nivel mondial o legătură între indicele de dezvoltare umană și problema supraaglomerării, au fost selectate state din toate cele patru categorii de indici: grad foarte ridicat de dezvoltare, grad ridicat de dezvoltare, grad mediu de dezvoltare și grad scăzut de dezvoltare.

Indicele Dezvoltării Umane cuprinde trei dimensiuni²⁷:

- a) longevitatea – măsurată prin speranța de viață la naștere
- b) mediul de educație – calculat ca o medie aritmetică ponderată între gradul de alfabetizare a populației adulte și rata brută de cuprindere în învățământul de toate nivelurile
- c) standardul de viață decent – măsurat prin Produsul Intern Brut pe locuitor calculat la paritatea puterii de cumpărare.

În vederea verificării unei existențe a unei legături între gradul de dezvoltare a unui stat și supraaglomerare, au fost selectate mai multe state astfel încât să fie cuprinsă o gamă cât mai variată de situații (conform Fig. 1).²⁸

²⁶ Pentru mai multe detalii, a se vedea <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>, consultat la 20.02.2021.

²⁷ Pentru mai multe detalii, a se vedea <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>, consultat la 20.02.2021.

²⁸ Datele au fost colectate de pe World Prison Brief, o bază de date online care oferă acces gratuit la informații despre sistemele penitenciare din întreaga lume. Este o resursă care sprijină dezvoltarea bazată pe dovezi a politicilor și practicilor penitenciare la nivel global. Deși nu toate datele sunt actualizate, gradul de acuratețe prezintă suficientă relevanță pentru studiul propus. Baza de date poate fi accesată la <https://www.prisonstudies.org/world-prison-brief-data>.

În primul rând au fost selectate state din toate zonele geografice conturate: Europa, America, Asia, Africa, Oceania. Din acestea, un prim criteriu de selecție a statelor a fost raportarea gradului de ocupare și rata încarcerării astfel încât să apară cele patru stuații posibile:

1. Rata populației carcerale peste 100% - gradul de ocupare peste 100%
2. Rata populației carcerale sub 100% - gradul de ocupare sub 100%
3. Rata populației carcerale sub 100% - gradul de ocupare peste 100%
4. Rata populației carcerale peste 100% - gradul de ocupare sub 100%

Un al doilea criteriu de selecție a fost selectarea statelor din fiecare zonă geografică astfel încât să fie cuprinse toate cele patru categorii ale gradului de dezvoltare umană: (1) foarte ridicat, (2) ridicat, (3) mediu, (4) scăzut.

Pentru o mai ușoară parcurgere, au fost colorate cu portocaliu statele unde apare problema supraaglomerării, iar cu verde statele unde rata populației carcerale excede 100%. De asemenea, în ultima coloană a fost indicat locul pe care îl ocupă fiecare stat în lume din punct de vedere al dezvoltării pentru conturarea unei imagini de ansamblu.

A fost verificată existența unei corelații între indicele de dezvoltare umană (IDU) și supraaglomerarea în țările selectate. Astfel, în statele care intră în primele două categorii – nivel (1) foarte ridicat și nivel (2) ridicat de dezvoltare - nu ar trebui să existe o problemă privitoare la supraaglomerare, în timp ce statele care intră în categoriile imediat următoare – nivel (3) mediu și nivel (4) scăzut de dezvoltare – se confruntă cu problema supraaglomerării.

Zona	STAT	Rata populației carcerale la 100.000 loc.	Total deținuți	Grad ocupare	Indicele dezvoltării umane (2019)	Grad de dezvoltare	Rank
Europa	Norvegia	49	2 653	73	0.957	(1) Foarte ridicat	1
Europa	Olanda	63	10 887	74.4	0.944	(1) Foarte ridicat	8
Europa	Belgia	95	10 883	120.6	0.931	(1) Foarte ridicat	14
Europa	Turcia	335	281 094	125.6	0.82	(1) Foarte ridicat	54
Europa	Italia	89	53 364	105.5	0.892	(1) Foarte ridicat	29
Europa	Belarus	343	32 500	83.4	0.823	(1) Foarte ridicat	53
Europa	Russia	336	486 031	68.6	0.824	(1) Foarte ridicat	52
Europa	Ucraina	148	52 609	68.3	0.779	(2) Ridicat	74
Europa	Armenia	74	2 197	41.1	0.776	(2) Ridicat	81
Europa	Liechtenstein	23	9	45	0.919	(1) Foarte ridicat	19
America Nord	Statele Unite ale Americii	639	2 094 000	99.8	0.926	(1) Foarte ridicat	17
America Nord	Canada	104	38 570	102.2	0.929	(1) Foarte ridicat	16
America Centrală	Guatemala	142	25 538	372	0.663	(3) Mediu	127
America Centrală	El Salvador	565	36 691	215.2	0.673	(3) Mediu	124
America Centrală	Honduras	237	21 629	204	0.634	(3) Mediu	132
America Centrală	Nicaragua	332	20 918	177.6	0.660	(3) Mediu	128
America Centrală	Costa Rica	374	19 226	129.1	0.810	(1) Foarte ridicat	62
America Centrală	Panama	415	17 895	122.6	0.815	(1) Foarte ridicat	57
America Centrală	Belize	356	1 297	87.3	0.716	(2) Ridicat	110
America Centrală	Mexic	165	213 493	96.5	0.779	(2) Ridicat	74
America de Sud	Bolivia	164	19 161	363.9	0.718	(2) Ridicat	107
America de Sud	Peru	290	96 440	240.3	0.777	(2) Ridicat	79
America de Sud	Brazilia	357	755 274	170.7	0.765	(2) Ridicat	84
America de Sud	Venezuela	178	57 096	153.9	0.711	(2) Ridicat	113
America de Sud	Uruguay	337	11 755	99.3	0.817	(1) Foarte ridicat	55
America de Sud	Suriname	183	1000	75.2	0.738	(2) Ridicat	97
Insulele Caraibe	Haiti	97	412	454.4	0.510	(4) Scăzut	170
Insulele Caraibe	Grenada	429	503	233.8	0.779	(2) Ridicat	74
Insulele Caraibe	Bahamas	442	10 475	177.8	0.814	(1) Foarte ridicat	58
Insulele Caraibe	Barbados	300	3 999	70.7	0.814	(1) Foarte ridicat	58
Insulele Caraibe	Jamaica	138	410	88.8	0.734	Ridicat	101
Asia	Filipine	200	215 000	463.6	0.718	(2) Ridicat	107
Asia	Pakistan	38	77 275	133.8	0.557	(3) Mediu	154

Asia	India	35	478 600	118.5	0.645	(3) Mediu	131
Asia	Singapore	195	11 619	79.2	0.938	(1) Foarte ridicat	11
Asia	Japan	38	48 429	56.6	0.919	(1) Foarte ridicat	19
Africa	Congo	27	1 388	616.9	0.574	(3) Mediu	149
Africa	Chad	59	8 700	232.3	0.398	(4) Scăzut	187
Africa	Niger	47	10 723	101.6	0.394	(4) Scăzut	189
Africa	Nigeria	32	65 824	146.8	0.539	(4) Scăzut	161
Africa	Gambia	31	691	172.5	0.496	(4) Scăzut	172
Africa	Sudan	52	21 000	255.3	0.510	(4) Scăzut	170
Africa	Rwanda	511	65 000	101.3	0.543	(4) Scăzut	160
Africa	Seychelles	324	320	53.8	0.796	(2) Ridicat	67
Africa	Namibia	295	7 400	72.7	0.646	(3) Mediu	130
Africa	Algeria	153	65 000	89.3	0.748	(2) Ridicat	91
Africa	Lesotho	92	2 073	70.6	0.527	(4) Scăzut	165
Oceania	Timor-Leste (Timorul de Est)	52	695	185.3	0.606	(3) Mediu	141
Oceania	Australia	160	41 060	112.2	0.944	(1) Foarte ridicat	8
Oceania	Insulele Marshall	66	35	97.2	0.704	(2) Ridicat	117
Oceania	Noua Zeelandă	188	9 469	93.8	0.931	(1) Foarte ridicat	14

(Fig. 1 - Corelația supraaglomerare – indicele dezvoltării umane)²⁹

²⁹ Prezentul studiu a fost efectuat în anul 2020 cu datele statistice valabile de la acel moment. Diferențele nu sunt substanțiale încât nu prezintă relevanță.

Din datele colectate pot fi formulate următoarele concluzii:

La nivelul Europei

1. Statele europene au un grad ridicat de dezvoltare conform indicelui de dezvoltare umană aflându-se în categoriile: (1) dezvoltare foarte ridicată și (2) ridicată.

2. Statele europene cu un sistem carceral de succes, Norvegia și Olanda, intră în categoria statelor cu un grad (1) foarte ridicat de dezvoltare, Norvegia fiind pe primul loc în lume, în timp ce Olanda este pe locul 8 în clasament.

3. Statele afectate de supraaglomerarea din închisori – Belgia, Turcia și Italia intră în categoria statelor cu un grad (1) foarte ridicat de dezvoltare.

4. Liechtenstein și Armenia ale căror rate sunt ambele sub 100% intră categoria statelor cu un grad (1) foarte ridicat, respectiv (2) ridicat de dezvoltare.

Per ansamblu, raportat la izpoteza de lucru, la nivelul Europei nu se poate stabili un raport invers proporțional între supraaglomerare și gradul de dezvoltare a statelor întrucât există supraaglomerare și în cazul statelor care intră în primele două categorii de dezvoltare: (1) foarte ridicat și (2) ridicat.

La nivelul Americii

1. **În America de Nord:** se poate observa cum Statele Unite ale Americii și Canada care intră în categoria statelor cu grad de dezvoltare (1) foarte ridicat, cu toate acestea, Statele Unite au cel mai mare grad de încarcerare din lume, iar gradul de ocupare este foarte aproape de 100%.

2. **În America Centrală:** din statele care au un grad de ocupare de peste 100% și sunt afectate de supraaglomerare, Guatemala, El Salvador, Honduras și Nicaragua sunt în categoria statelor cu grad de dezvoltare (3) mediu, în timp ce Costa Rica și Panama se plasează în categoria statelor cu grad de dezvoltare (1) foarte ridicat. În schimb Belize și Mexic se află în categoria celor cu grad de dezvoltare (2) ridicat, și au gradul de cupare sub 100%.

3. **În America de Sud:** Statele afectate de supraaglomerare – Bolivia, Peru, Brazilia și Venezuela intră în categoria celor cu grad (2) ridicat de dezvoltare, în timp ce state neafectate precum Uruguay și Suriname intră la categoriile: (1) foarte ridicat respectiv (2) ridicat.

4. **Insulele Caraibe:** Haiti, cu cea mai mare rată de ocupare de 454.4% are un grad de dezvoltare (4) scăzut. Celelalte două state afectate – Grenada și Bahamas – intră la dezvoltare (2) ridicată respective (1) foarte ridicată; aceeași situație apare și în cazul statelor care nu au problem cu supraaglomerarea.

Per ansamblu, raportat la izpoteza de lucru, pe continentul american nu se poate stabili un raport invers proporțional între supraaglomerare și gradul de dezvoltare a statelor întrucât, deși există state cu grad (3) mediu care prezintă probleme privitoare la gradul de ocupare a locurilor de detenție, au fost prezentate și state afectate care intră în primele două categorii de dezvoltare: (1) foarte ridicat și (2) ridicat. Haiti este statul care confirmă ipoteza de lucru, însă marea majoritate a statelor analizate nu susțin îndeajuns argumentarea.

La nivelul Asiei

Statele cu grad de ocupare peste 100% - Filipine, Pakistan și India – intră în următoarele categorii de dezvoltare, în ordine: (2) ridicat, (3) mediu, (3) mediu. În schimb

statele care nu prezintă probleme Japonia și Singapore sunt în prima categorie: (1) foarte ridicat.

Per ansamblu, raportat la izpoteza de lucru, în Asia datele nu indică în mod cert un raport invers proportional între supraaglomerare și gradul de dezvoltare a statelor întrucât deși două state unde este prezentă supraaglomerarea intră la dezvoltare (3) medie și alte două neafectate de problemă intră la dezvoltare (1) foarte ridicată, Filipine răstoarnă ipoteza de lucru prin faptul că are atât o rată a populației carcerale mare și cel mai mare grad de ocupare și totuși un grad de dezvoltare (2) ridicat.

La nivelul Africii

1. Statele unde este prezentă problema supraaglomerării – Chad, Niger, Nigeria, Gambia, Sudan, Rwanda – intră în categoria statelor cu dezvoltare (4) scăzută.

2. Congo – unde problema este acută, intră în categoria statelor cu dezvoltare (3) medie.

3. Statele fără probleme – Seychelles, Namibia și Algeria - intră în categoriile (3) mediu și (2) ridicat.

4. Lesotho care are atât un grad de ocupare, cât și rata populației carcerale sub 100%, intră în categoria statelor cu dezvoltare (4) scăzută.

Per ansamblu, raportat la izpoteza de lucru, în Africa ar putea fi confirmat un raport inver proporțional între supraaglomerare și dezvoltare, însă cu rezervele create de Lesotho, care apare ca o surpriză, fiind în categoria (4) scăzut dar fără probleme.

La nivelul Oceaniei

Per ansamblu, raportat la izpoteza de lucru, în Oceania nu poate fi confirmată întrucât statele, indiferent dacă sunt afectate sau nu, intră în categoria statelor cu grad de dezvoltare (1) foarte ridicat și (2) ridicat.

Din datele prezentate reiese că nu se poate identifica o legătură directă între supraaglomerarea din închisori și gradul de dezvoltare al unui stat. Au fost identificate mai multe state fără probleme privitoare la rata încarcerării sau la supraaglomerare care fac parte din categoria statelor cu un grad de dezvoltare (2) ridicat sau (1) foarte ridicat. Mai mult observăm cum statul Lesotho care, deși nu este un stat dezvoltat, acesta plasându-se în categoria statelor cu un nivel (4) scăzut de dezvoltare, nu se confruntă cu probleme privitoare la supraaglomerare sau la rata încarcerării.

CONCLUZII

Într-adevăr, este binecunoscută necesitatea unei reforme a sistemelor carcerale la nivel internațional întrucât, după cum am prezentat anterior, capacitatea penitenciarelor de la nivel global este depășită. Supraaglomerarea din închisori are o serie de implicații social-economice negative care pot influența nu doar condițiile de trai, ci și recidiva.

În privința ipotezei enunțate se constată, prin raportarea datelor statistice privitoare la rata încarcerării și a gradului de ocupare la indicii dezvoltării umane, că problema supraaglomerării din închisori este prezentă atât la nivelul țărilor dezvoltate cât și la nivelul celor slab dezvoltate. Prin urmare, se poate concluziona, cel puțin într-o primă fază, că succesul unui sistem precum cel din Norvegia nu se datorează gradului de dezvoltare foarte

ridicat al statului, însă nu negăm că acesta facilitează viabilitatea implementării unui sistem bazat pe principiul normalizării.

Pe cale de consecință, cum fiecare stat are propria politică penală în care se reflectă caracteristicile societății, este dificil de dezvoltat un sistem universal de control al criminalității care să fie aplicabil tuturor societăților. Astfel, succesul statelor din nordul Europei nu este datorat nivelului de dezvoltare ci mai degrabă a mentalității din spatele sistemelor aplicate. Putem considera că o rată mare de încarcerare și un grad de ocupare crescut al instituțiilor de detenție, în ciuda dezvoltării foarte ridicate a statului, reprezintă o problemă de politică penală.

Majoritatea statelor se află în situația unde condițiile de detenție sunt degradante, inumane, peste 77 din state confruntându-se cu problema supraaglomerării care conduce la o sporire a agresivității și o imposibilitate de aplicare a unui tratament individualizat în vederea reintegrării deținuților în societate.

De asemenea, costurile implicate în implementarea unui sistem norvegian sunt considerabile, ceea ce pentru unele state, ar reprezenta un efort financiar. Statele scandinave combină un nivel ridicat de egalitate între cetățeni, eficiența guvernului, o piață a muncii relativ stabilă și scheme generoase de asistență socială într-un mod fără egal în altă parte a lumii. Aici se regăsesc rate scăzute ale șomajului susținute de sisteme generoase de ajutoare pentru șomaj, sisteme liberale de asistență socială, un drept universal la educație, un sistem public gratuit de asistență medicală, acces gratuit și ușor la învățământul superior precum și alte facilități.¹

În sfârșit, accentul unor state pe pedeapsă și retribuție se ciocnește cu idealurile de reabilitare și reintegrare care stau la baza Kriminalomsorgen din Norvegia.

Din aceste motive consider că sistemul norvegian nu poate fi adoptat întocmai în orice tip de societate. Deși succesul statelor din nordul Europei nu este de neglijat, pentru a avea rezultate asemănătoare se impune o compatibilizare a sistemului cu trăsăturile specifice ale unei țări. Nu pot fi neglijate problemele legate de rata șomajului sau problema persoanelor fără adăpost. Pentru a putea implementa un sistem ca cel norvegian, consider că creșterea nivelului de trai este necesară. În caz contrar, principiul normalizării nu ar avea același conținut, și, cel mai probabil, nici același rezultat.

Dat fiind faptul că nu s-a putut stabili o legătură de cauzalitate între indicii de dezvoltare umană și supraaglomerare, înseamnă că reformarea sistemului penitenciar nu este stopată de dezvoltarea unui stat, ci reprezintă o problemă de politică penală. Gradul de dezvoltare reprezintă doar un factor care influențează implementarea mai ușoră a unui sistem ca cel din Norvegia.

BIBLIOGRAFIE

1. BAGGIO S., PEIGNÉ N., HELLER P., GÉTAZ L., LIEBRENZ M., WOLFF H., *Do Overcrowding and Turnover Cause Violence in Prison?*, publicat în *Frontiers in Psychiatry* pe 24 ianuarie 2020 Link: <https://doi.org/10.3389/fpsy.2019.01015>.
2. SMITH Peter Scharff, UGELVIK Thomas (ed.), *Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice - Embraced By the Welfare State?*, editura Palgrave Macmillan, Londra, 2017.

¹ Peter Scharff Smith și Thomas Ugelvik (ed.), *Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice - Embraced By the Welfare State?*, ed. Palgrave Macmillan, Londra, 2017, pg. 7.

4. *Global Prison Trends 2020* - document co-publicat și realizat cu sprijinul financiar al Institutului de Justiție din Thailanda. Este cea de-a șasea ediție a seriei Global Prison Trends (Tendințe globale ale închisorilor) a organizației Penal Reform International.
5. Human Development Reports - <https://hdr.undp.org/>
6. Penal Reform international - <http://www.penalreform.org>.
7. World Prison Brief - <https://www.prisonstudies.org/>.

EFICIENȚA PROGRAMELOR DE RESOCIALIZARE DIN PENITENCIARE ȘI DIN SISTEMUL DE PROBAȚIUNE

EFFICIENCY OF RE-SOCIALIZATION PROGRAMS IN THE PENITENTIAL AND PROBATION SYSTEMS

Drd. Crina-Bianca VEREȘ

Doctorand – Institutul de Cercetări Juridice
„Academician Andrei RĂDULESCU” al Academiei Române
Departamentul de Drept public “Vintilă DONGOROZ”
Director de cabinet – Consiliul Superior al Magistraturii
e-mail: veres.crina@gmail.com

Rezumat: *Articolul discută abordarea multifacțetată care stă la baza prevenirii criminalității, care cuprinde o serie de intervenții și tehnici menite să reducă comportamentul infracțional și să promoveze un comportament pozitiv în comunități. Complexitatea prevenirii criminalității și factorii externi care contribuie la comportamentul infracțional evidențiază necesitatea unei abordări multifacțetate și holistice pentru reducerea criminalității. Articolul evidențiază care sunt factorii criminogeni externi indicați de către autorități ca având un potențialcare impact asupra reintegrării deținuților și prevenirii comportamentului infracțional.*

Cuvinte cheie: *penitenciare, probațiune, prevenție, reintegrare, anomie, stigmă*

Abstract: *The article discusses the multifaceted approach that underlies crime prevention, which encompasses a range of interventions and techniques designed to reduce criminal behavior and promote positive behavior in communities. The complexity of crime prevention and the external factors that contribute to criminal behavior highlight the need for a multifaceted and holistic approach to crime reduction. The article highlights the external criminogenic factors that authorities have identified as having a potential impact on the reintegration of prisoners and the prevention of criminal behavior.*

Keywords: *prisons, probation, prevention, reintegration, anomie, stigma.*

INTRODUCERE

Dinamica recentă a criminalității, precum și eforturile instituțiilor guvernamentale și ale societății civile de a o aborda într-un mod coerent și eficient, necesită dezvoltarea unei strategii naționale de prevenire a criminalității. Acest lucru este absolut fezabil, deoarece există o bază teoretică solidă angajată în acest domeniu: Legislația românească, programele și liniile directoare ale Consiliului Europei și ONU, precum și tacticile create recent în alte națiuni.

De esența prevenirii este abordarea complexă și multifacțetată. La baza acesteia se află o mare varietate de tehnici și intervenții cu scopul de a preveni criminalitatea sau de a reduce

riscul acesteia. Pentru a fi eficientă, punerea în aplicare a unor astfel de metode trebuie să includă mai multe tipuri de legi, inițiative și practici menite să funcționeze ca elemente de descurajare a comportamentului infracțional, să limiteze posibilitățile de activitate infracțională și să promoveze un comportament pozitiv în rândul indivizilor și al comunităților.

PROGRAMELE LA NIVELUL PENITENCIARELOR AL SISTEMULUI DE PROBAȚIUNE

S-a pus problema dacă instituțiile principale care se ocupă de reintegrarea persoanelor private de libertate au în vedere aspectul de prevenire în elaborarea aplicarea strategiilor și monitorizarea progreselor. În acest sens, pentru prezentul studiu, au fost formulate două solicitări în temeiul Legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public, cu modificările și completările ulterioare.

Întrebările formulate către Administrația națională a Penitenciarelor (în continuare A.N.P.) și Direcției Naționale de Probațiune (în continuare D.N.P.):

1. **Măsurile pe care se pune accentul** în cadrul programelor dumneavoastră de reintegrare în vederea prevenirii criminalității?
2. Care sunt **dificultățile pe le-ați constatat în procesul de reintegrare** a persoanelor private de libertate în societate?
3. Dacă există o **comunicare ulterioară** cu cei care au finalizat un program de reintegrare? Dacă nu, vă solicit a-mi indica motivul?
4. Dacă aveți o **evidență a celor care nu au recidivat** în urma finalizării acestor programe? Dacă aveți o evidență, vă solicit să îmi comunicați datele privitoare la rata recidivei și numărul persoanelor care nu au recidivat.

O întrebare suplimentară către DNP:

5. Elementele pe care le conține tematica programelor de consiliere?

RĂSPUNSURILE INSTITUȚIILOR¹

1. ***Măsurile pe care se pune accentul în cadrul programelor dumneavoastră de reintegrare în vederea prevenirii criminalității?***

Răspuns A.N.P.: „In acord cu normele europene în domeniu, toate persoanele private de libertate trebuie să aibă **acces la educație**, iar **posibilitățile** de educare trebuie să fie **cât mai multe**. Pentru îndeplinirea acestui deziderat, la nivelul întregului sistem penitenciar, **este disponibilă o Ofertă standardizată de activități și programe educative, de asistență psihologică și asistență socială**, care cuprinde ansamblul demersurilor recuperative adresate persoanelor custodiate.

Aceasta este **diversificată și particularizată, anual**, de către fiecare unitate penitenciară, ținând cont de nevoile beneficiarilor.

¹ Conform Adresei Administrației Naționale a Penitenciarelor Nr. 500017/SC/03.02.2023 respectiv Adresei Direcției Naționale de Probațiune Nr. 2/406/28.02.2023.

La finalul anului 2022, în Ofertă erau incluse **101 programe demersuri tematice**, cu structură psihopedagogică predefinită corespunzător celor trei domenii: educație, asistență psihologică și asistență socială.

Oferta include activități :

- semi-structurate de **scurtă durată**
- abordează **punctual** anumite probleme
- permit rularea unui **număr cât mai mare de deținuți**,
- scopul: **creșterii timpului petrecut de aceștia în afara camerelor de detenere.**

Palierele de intervenție constau în: stimularea cunoașterii, creativității, dezvoltarea și exersarea deprinderilor practice, artistice, literare, muzicale, plastice, tehnice, respectiv menținerea tonusului fizic și psihic corespunzător al persoanelor private de libertate, prin activități sportive și recreative, acordarea asistenței morale și religioase, reducerea agresivității, restructurarea atitudinală și dezvoltarea gândirii critice, precum și facilitarea inserției în comunitate, inclusiv prin mobilizarea rețelei de suport comunitar.

Toate demersurile inițiate în sistemul penitenciar coroborate vizează prevenirea criminalității. În funcție de nevoile și riscurile identificate, pentru fiecare persoană privată de libertate în parte, prevenirea criminalității reprezintă o **intervenție individualizată.**

Răspuns D.N.P.: „Intervențiile sistemului de probațiune în procesul de reintegrare socială a persoanelor care au comis infracțiuni **nu vizează în mod direct acoperirea nevoilor bazale / materiale ale beneficiarilor, ci schimbarea modului de a gândi și a acționa** în vederea atingerii obiectivelor, dezvoltarea abilităților de rezolvare de probleme, de a face față situațiilor riscante etc. astfel încât persoana să reușească să se implice activ în acoperirea propriilor nevoi.

Persoanele supravegheate care se confruntă cu probleme, precum **lipsa unei locuințe, lipsa mijloacelor de trai, documente de identitate, lipsa unui loc de muncă**, sunt referite/îndrumate de către consilierii de probațiune manageri de caz către instituții/autorități publice locale/ONG-uri care au în atribuții gestionarea unor astfel de situații.

Pentru punerea în executare a unor obligații impuse prin hotărârea judecătorească (precum cele care prevăd ca persoana sancționată penal să urmeze un curs de pregătire școlară ori de calificare profesională, să frecventeze unul sau mai multe programe de reintegrare socială derulate de către serviciul de probațiune sau organizate în colaborare cu instituții din comunitate ori să se supună măsurilor de control, tratament sau îngrijire medicală), **dar și pentru diminuarea unor nevoi specifice**, consilierii de probațiune - **manageri de caz accesează resurse comunitare locale** în legătură cu care se găsesc informații pe site-ul Direcției Naționale de Probațiune, <https://probațiune.just.ro/baza-institutiilor-din-comunitate>. Acestea sunt periodic actualizate, în structura: denumirea instituției care deține resursele comunitare specifice, localitatea în care se află sediul instituției, tipul instituției (publică/privată), obiectul de activitate al instituției și descrierea activității desfășurate pentru executarea obligației.

2. Care sunt dificultățile pe le-ați constatat în procesul de reintegrare a persoanelor private de libertate în societate?

Răspuns A.N.P.: „Persoanele care au executat pedepse privative de libertate **reprezintă o categorie vulnerabilă.** În funcție de fapta comisă, perioada petrecută în

detenție, istoricul infracțional al persoanei sau al familiei, precum și specificul rețelei de suport social se conturează posibilitățile de reintegrare ale fiecăruia.

Serviciile sociale oferite în comunitate celor care se liberează din sistemul penitenciar **sunt insuficient dezvoltate sau subdimensionate**, astfel încât cei lipsiți de sprijinul familiei se pot confrunta cu situația de a **nu reuși să își acopere nevoile de bază, lipsurile financiare** determinând persoana în cauză să recidiveze.

De asemenea, o altă situație care poate să apară este cea în care **persoana liberată revine în mediul de proveniență, cu infracționalitate ridicată**, uneori amplificată și de reactivarea adicțiilor, deznodământul fiind iminent. ”

Răspuns D.N.P.: „**Lucrul cu persoanele liberate condiționat și care au un rest de pedeapsă mai mare de doi ani** (i.e. persoanele liberate care se regăsesc în evidențele serviciilor de probațiune) are particularități semnificative, în comparație cu celelalte persoane, sancționate în comunitate.

Deși reprezintă mai puțin de 1% din totalul cazurilor cu care se lucrează la un moment dat (e.g. la sfârșitul anului 2022, consilierii de probațiune lucrau cu 380 persoane liberate condiționat și 188 persoane ieșite din centre educative sau de detenție), **nevoile de bază și urgente pe care persoanele liberate condiționat le au** (i.e. adăpost, loc de muncă), alături de nevoia de a **face față stigmatizării asociate** de obicei cu experiența penitenciară, solicită utilizarea mai intensă și mai extinsă a resurselor serviciilor de probațiune și a celor comunitare disponibile. ”

3. *Dacă există o comunicare ulterioară cu cei care au finalizat un program de reintegrare? Dacă nu, vă solicit a-mi indica motivul?*

Răspuns ANP: „**Nu există o comunicare ulterioară** cu cei care s-au liberat din unitățile sistemului penitenciar. Atribuțiile personalului încadrat includ **doar relaționarea cu persoanele custodiate.** ”

Răspuns DNP: „**Consilierii de probațiune manageri de caz continuă lucrul cu persoanele sancționate obligate să frecventeze unul sau mai multe programe de reintegrare socială** derulate de către serviciul de probațiune sau organizate în colaborare cu instituții din comunitate, **și după încheierea respectivului program de reintegrare, pe durata perioadei de supraveghere stabilite prin hotărâre judecătorească.** Întrevederile au loc potrivit unei planificări, în scopul controlului și/sau asistării persoanei sancționate pentru diminuarea altor nevoi criminogene, decât cele abordate prin programul de reintegrare. ”

4. *Dacă aveți o evidență a celor care nu au recidivat în urma finalizării acestor programe? Dacă aveți o evidență, vă solicit să îmi comunicați datele privitoare la rata recidivei și numărul persoanelor care nu au recidivat.*

Răspuns ANP: „La nivelul instituției nu există o astfel de evidență. **Reintegrarea în societate nu este condiționată exclusiv de reușita programelor derulate în perioada detenției.** Abordarea optimă trebuie să fie orientată, deopotrivă, către persoana privată de libertate și către finalizarea demersurilor de incluziune socială, inițiate încă din perioada de detenție, prin contribuția instituțiilor publice și organizațiilor nonguvernamentale, care pot activa în domeniul asistenței post penale.

Vă transmitem informațiile prelucrate și actualizate astfel cum reies din hotărârile de condamnare ale persoanelor custodiate:

- La data de 31.12.2022, în unitățile subordonate Administrației Naționale a Penitenciarelor se găseau **23082 persoane**, iar **8523 (36,93%)** sunt recidiviști, **6477 (28,06%)** sunt cu antecedente penale, **8082 (35,01%)** sunt fără antecedente penale.

- **Evoluția stării de recidivă anii 2010-2022: ”**

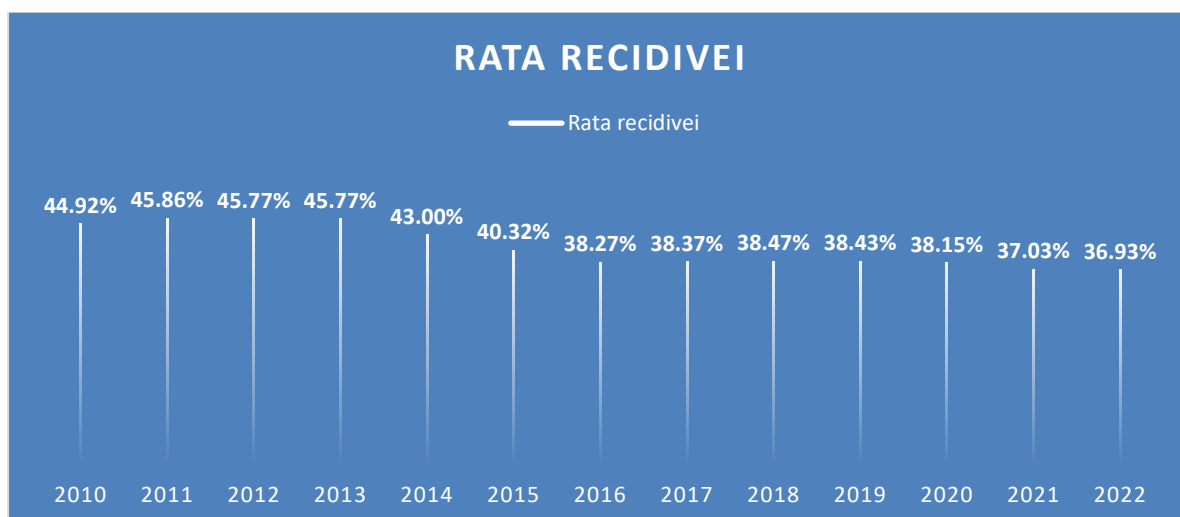


Fig. 1¹

Răspuns D.N.P.: „Pentru înțelegerea contextului în care lucrează consilierii de probatiune, vă putem comunica detaliul potrivit căruia **în aproximativ 60% dintre supravegherile nou intrate în evidențele serviciilor de probațiune în anul 2022** instanța de judecată a stabilit în sarcina persoanei sancționate **obligatia de a frecventa unul sau mai multe programe de reintegrare socială** derulate de către serviciul de probațiune sau organizate în colaborare cu instituții din comunitate.

Apoi, cu ocazia primei întrevederi avute cu persoana sancționată, consilierul de probatiune - manager de caz evaluează măsura în care există nevoi criminogene posibil de abordat prin intervenții structurate, așa cum sunt programele de reintegrare socială.

Analizând situația persoanelor **care au fost din nou sancționate** pentru că au comis noi infracțiuni, pe durata supravegherii, constatăm că **aproximativ 59% dintre persoanele sancționate ieșite din evidențele serviciilor de probațiune pentru că au comis o nouă infracțiune, pe durata supravegherii, aveau și obligația de a frecventa unul sau mai multe programe de reintegrare socială.**

Datele generale (fără a ține cont de prezența ori absența obligației de a frecventa program de reintegrare socială) privitoare la ieșirile din evidențele serviciilor de probațiune, din anul 2022, sunt următoarele:

1,75% dintre **iesiri** sunt reprezentate de cazurile de comitere a unor **noi infracțiuni, pe durata supravegherii;**

0,86% dintre ieșiri sunt reprezentate de **cazurile de încălcări ale măsurilor de supraveghere sau ale obligațiilor impus prin hotărâre judecătorească;**

¹ Recreată conform Adresei Administrației Naționale a Penitenciarelor Nr. 500017/SC/03.02.2023.

1,65% dintre ieșiri sunt reprezentate de **cazurile de deces înregistrat pe durata supravegherii;**

8,09% dintre ieșiri sunt reprezentate de cazurile de ieșiri sistemice (casări ale hotărârilor judecătorești, dezincriminări ș.a.);

0,19% dintre ieșiri sunt reprezentate de cazurile de **transferuri ale supravegherii spre sisteme de probațiune externe celui din România);**

87,43% dintre ieșiri sunt reprezentate de **cazurile de supravegheri încheiate la termen și cu respectarea condițiilor impuse prin hotărârile judecătorești. ”**

5. Elementele pe care le conține tematica programelor de consiliere?

Direcția Națională de Probațiune a indicat programele de pe site-ul oficial¹:

1. Programul „One to one” (OTO)
2. Programul „Dezvoltarea abilităților sociale la minori” (DAS m)
3. Programul „Dezvoltarea deprinderilor sociale pentru adulți” (DAS M)
4. Programul „Stop! Gândește și schimbă” (STOP)
5. Programul „Drink and Drive”
6. Managementul furiei (Anger Management)
7. Alegerea mea (My Choice)
8. Stagiul de formare civică
9. Program prevenție: In siguranță la volan. Stop accidentelor!
10. Modulul rezolutiv
11. Programul Reducerea Riscului de Recidivă după închisoare
12. Tehnica „Interviul motivațional” – să ajuți oamenii să se schimbe
13. Mentorat – proces de inserție socială

Programele au ca principal obiectiv *prevenirea socială* (secundară și terțiară) prin dezvoltare mintală.² Se încearcă: schimbarea cognitiv – comportamentală a persoanelor care au comis infracțiuni, prin dezvoltarea capacității de soluționare de probleme, gestionarea situațiilor de risc, analiza stilurilor de comunicare și identificarea gândurilor și convingerilor disfuncționale și înlocuirea cu convingeri pozitive precum și dezvoltarea deprinderilor sociale necesare evitării unor situații de risc care pot conduce la recidivă.

CONCLUZII ȘI EVALUARE CRITICĂ A CERCETĂRII

Nu a fost prezentată o problemă la nivel intern, ci la nivelul factorilor criminogeni externi. Ambele instituții au indicat doi factori de risc majori – lipsa resurselor financiare necesare și stigmatizare.

Datele arată că aproximativ 1,75% dintre persoanele care au părăsit serviciile de probațiune în 2022 au comis noi infracțiuni în timpul supravegherii, iar dintre acestea, aproximativ 59% au fost obligate să participe și la programe de reintegrare socială. Majoritatea ieșirilor (87,43%) au fost cazuri de supraveghere încheiate la timp și în conformitate cu hotărârile judecătorești. Ratele de recidivă au scăzut de la 45,77% în 2010 la 36,93% în 2022.

¹ Programele sunt descrise pe site-ul oficial al instituției: <https://probațiune.just.ro/programe-de-reintegrare/>, accesat la 01.03.2023.

² GHEORGHE Florian, 2005. *Prevenirea criminalității. Teorie și practică*, Editura Oscar Print, București, p. 7.

Datele sugerează că șomajul și stigmatizarea din partea societății sunt cele mai mari provocări în ceea ce privește reducerea recidivei și prevenirea infracțiunilor. Cu toate acestea, în aceste date nu există o corelație directă între șomaj și rata recidivei. Prin urmare, sunt necesare mai multe cercetări pentru a explora relația dintre șomaj și prevenirea criminalității în România. În plus, reducerea stigmatizării sociale poate duce, potențial, la o scădere a ratelor de recidivă, deoarece sprijinul social poate oferi o întărire pozitivă pentru ca foștii infractori să rămână pe calea cea bună.

Dacă raportăm datele la teoria anomiei lui Robert Merton¹, conform căreia indivizii se simt tensionați atunci când sunt împiedicați să atingă un obiectiv cultural prin mijloace legitime², deținuții care nu dispun de resurse financiare pot resimți această tensiune la eliberare. În mod special dacă nu au acces la programe de reintegrare care îi pot ajuta să își asigure un loc de muncă stabil și stabilitate financiară. Această presiune poate duce la o probabilitate mai mare de recidivă, deoarece aceste persoane pot recurge la mijloace ilegite pentru a-și atinge obiectivul de succes financiar.

Mai mult, izolarea socială poate rezulta dintr-o deconectare între obiectivele și mijloacele legitime de realizare a acestora. Stigma care înconjoară încarcerarea și cazierul judiciar pot crea un sentiment de alienare pentru indivizi, ceea ce duce la o deconectare între ei înșiși și societatea în general. Acest sentiment de izolare socială poate crește probabilitatea de recidivă, iar programele de reintegrare care pot contribui la atenuarea acestei deconectări devin ineficiente.

BIBLIOGRAFIE

1. GHEORGHE Florian, 2005. *Prevenirea criminalității. Teorie și practică*, Editura Oscar Print, București,
2. MERTON, Robert King, NISBET, R. (eds), 1976. *Contemporary Social Problems* (ediția a 4-a), New York; Harcourt, Brace Jovanovich Inc.
3. MERTON Robert King, 1968. *Social theory and social structure*, Capitolul VI Social structure and anomie, Editura The Free Press, New York.
4. Adresa Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 500017/SC/03.02.2023
5. Adresa Direcției Naționale de Probațiune nr. 2/406/28.02.2023.

¹ MERTON Robert King, 1968. *Social theory and social structure*, Capitolul VI Social structure and anomie, Editura The Free Press, New York.p. 185 – 213.

² Ibidem.

PRINCIPIUL PRECAUȚIEI ÎNTRE ETIC ȘI POLITIC¹

THE PRECAUTIONARY PRINCIPLE BETWEEN ETHICS AND POLITICS

Florian GHEORGHE
conferențiar universitar -
Universitatea Hyperion București

Rezumat: *Se vorbește mult despre riscurile din lumea de azi, despre probabilitatea de apariție a lor, inclusiv despre incertitudinea științifică privind cauzele sau nivelul de risc în multe situații cu care ne confruntăm deja. Știm că risc zero nu există, dar dacă adăugăm și lipsa de încredere în persoanele responsabile și în puterea lor de acțiune în caz de nevoie, lucrurile se complică și mai mult.*

Cuvinte cheie: *riscuri, incertitudine, principiul precauției.*

Abstract: *There is a lot of talk about risks in today's world, about the probability of their occurrence, including the scientific uncertainty regarding the causes or level of risk in many situations we already face. We know that zero risk does not exist, but if we add the lack of trust in the people in charge and in their power to act in case of need, things get even more complicated.*

Keywords: *risks, uncertainty, precautionary principle.*

Asistăm în ultima perioadă la evenimente grave, care parcă nu se mai termină: aziluri pentru vîrstnici aduse în derivă cu bună știință, diagnostice medicale greșite, mitinguri pentru mărirea salariilor sau pensiilor, accidente rutiere provocate de șoferi drogați, asasinate și sinucideri cu motivații de neînțeles, furtuni și inundații, vestea că vom fi vizitați curînd de alt virus mai agresiv. Unele țin de oameni și instituții, altele de stihiiile naturii, dar toate impun intervenții imediate pentru protecția populației. În asemenea situații se probează capacitatea de a lua decizii adecvate de către primar sau prefect, dar și costul ignorării riscurilor de a nu le fi luat la timp.

Toate aceste evenimente au loc în același timp și bulversează mediul politic și administrativ pentru că sînt imprevizibile, complexe și se suprapun peste cele de rutină, dar necesare. După surpriza inițială, analiza aduce în prim-plan deciziile greșite, competențele neclare, opțiunile fără legătură cu realitatea din teren, lipsa mijloacelor de intervenție, risipa nejustificată de bani publici, necunoașterea acțiunilor din umbră (furturi, achiziții păguboase, stocuri insuficiente). Marea necunoscută ar fi incompetența și lipsa de experiență a celor care au un rol decisiv în asemenea momente cînd acțiunile oamenilor care intervin trebuie coordonate, salvați răniții și bunurile. În plus, se adaugă elemente neglijate sistematic și care acum amplifică dificultățile de a reveni la normal: fraude, corupție, lipsuri în gestiune. În urmă cu cîțiva ani, trecînd printr-un sat elvețian aflat la poalele munților, am văzut un canal de beton de mari dimensiuni, lat de vreo opt metri și înalt de cinci-șase, care traversa așezarea

¹ publicat în Dilema Veche nr. 1014 din 14 - 20 septembrie 2023.

pe strada principală. Fiind vară, canalul, bine îngrijit, era invadat de copii care alergau, jucau fotbal, se plimbau cu bicicleta. Am întrebat un localnic când a inundat apa satul. Mi-a răspuns că singura dată a fost în urmă cu 50 de ani, când, după o mare furtună, viitura a distrus satul. Atunci primarul și sătenii au hotărât să facă *imediat* acest canal care să-i apere în viitor.

Evenimentele grave de orice natură sînt dificil de prevăzut fără o formare specială în acest domeniu. Ele *devin* fapte instituționale care scot la suprafață neglijențe cronice, incompetențe tolerate de mult timp, tratarea superficială a semnalelor atipice că au apărut defecțiuni. Managerii veritabili țin cont de toate acestea și merg *imediat* să vadă cu ochii lor instalațiile și locurile vulnerabile, nu așteaptă să fie informați pe calea ierarhică cu multe, multe trepte și, uneori, cu interese suspecte.

Din acest moment, timpul pentru a preveni „explozia” se accelerează și necesită o avalanșă de acțiuni: informarea eșalonului superior, înțelegerea specificului componentelor materiale sau situaționale sub presiune, analiza istoricului și calității verificărilor și reparațiilor, lista experților existenți, ce utilaje sau fonduri pot fi utilizate, normele existente și momentul social în care a apărut starea de pericol, ce dispoziții sînt obligatorii în orele și zilele următoare etc. Tot în această conjunctură apar și elemente organizaționale cărora managerii nu le-au dat *semnificația* cuvenită (pentru că nu ieșeau din birou sau erau de meserie lăcătuși mecanici): lipsa pregătirii personalului pentru evenimente excepționale, cultura nepăsării în rîndul managerilor de mijloc, devianțele la locul de muncă nu erau niciodată sancționate, existau tensiuni între anumite compartimente, inspectorii veneau în plimbare și lăseau rapoarte că totul e perfect, angajații care încercau să vorbească cu directorul erau sistematic oprîți să ajungă la el și cîte altele. În perioade de „criză, individul nu ia decizii singur” și abia acum managerul înțelege că este înconjurat de oameni care i-au ascuns aspecte esențiale în privința stării alarmante de lucruri pentru securitatea angajaților și cetățenilor. Cunoașterea acestor lucruri și semnificația lor înțeleasă corect de manager produc sau nu dezastrele în așezările umane (N. Mitsushima, în *Sociétés plurielles*, nr. 1/2017).

Cînd alarma cuprinde instituția sau așezarea, este important de observat cine se mobilizează și cine nu, cine este atașat de organizație și cine pleacă în concediu, cine ascunde vulnerabilitățile și cauzele lor, cine intră în panică sau își păstrează calmul. Evenimentele care privesc supraviețuirea bulversează mediul de viață al publicului larg și atrag atenția politicului și mass-media. Ultima încearcă să construiască o metaforă care să rămînă în istorie: tulburare, dezastru, calamitate, război, sabotaj, terorism, catastrofă ecologică, blestem. Nu sînt uitate ritualurile finale: funeralii, despăgubiri, recompense pentru familiile victimelor sau pentru cei care s-au sacrificat, comemorări. Important este și ceea ce se întîmplă după tragicul eveniment: ce pedepse primesc vinovații, ce măsuri se iau pentru ca asemenea evenimente să nu se repete, introducerea reformelor într-adevăr eficiente. Cel mai important aspect va fi selecția noilor manageri care să țină sincer la *prestigiul funcției*, să-și însușească istoria instituției cu bune și cu rele, să se ocupe constant de protecția și siguranța personalului, să împiedice platitudinea profesională, să se bazeze pe specialiștii confirmați, să impună personalului să le aducă la cunoștință imediat orice eveniment atipic apărut în instituție sau în mediul apropiat (inclusiv riscurile subestimate de mult timp), să urmărească permanent indicatorii relevanți pentru existența organizației.

În cazul unui eveniment catastrofic trece în prim-plan personajul cu putere excepțională „care nu are nevoie să motiveze sau să justifice măsurile luate” și i se pun la dispoziție toate mijloacele pentru a face față evenimentului. În Franța, primarul sau prefectul preia acest „exercițiu singular al puterii chiar dacă este dificil de definit și de inventariat” și este sprijinit de polițiile speciale – a instalațiilor, a pădurilor, a carierelor, a materialelor nucleare, a protecției mediului ș.a. (C. Gilbert, J.-P. Zuanon, în *Politiques et management*

public, nr. 2/1991). Asta înseamnă că decidenții politici care numesc acești funcționari ai statului, dar și șefii unor instituții importante social, trebuie să verifice dacă intelectual, profesional și psihologic (!) candidații propuși au aceste calități. La noi, multe conduite bizare au apărut în decembrie 1989, în timpul unor inundații, viscole și incendii majore, în modul de a reacționa în „perioada COVID” tocmai la cei care ar fi trebuit să fie calmi, să ia decizii raționale și să inspire încredere. Crizele relevă disfuncțiile și raporturile de forțe, dar și caracterul teoretic al textelor legale, schematic și greu de aplicat într-o situație reală (*ibidem*).

Dezastrele se vor multiplica în viitor din cauze vizibile deja: creșterea demografică, accelerarea concentrării urbane, zone economice în perimetre nepotrivite, multiplicarea riscurilor tehnologice. Primul studiu de dezastronomie a avut loc în 1917 (explozia unui vapor cu muniție în 1917 în portul canadian Halifax), dar primul congres mondial a fost organizat abia în 1982, în Mexic. Studiile insistă pe faptul că *perioada catastrofică* începe odată cu descoperirea indicilor de pericol. Acum se declanșează faza de alertă, acum încep zvonurile să neliniștească populația, acum începe evacuarea populației și garantarea informațiilor corecte, acum sînt anunțate rezervele de medicamente, apă potabilă și benzină, criteriile de distribuție a ajutoarelor, acum se accentuează măsurile de ordine publică. Un observator extern poate înțelege greșit măsurile luate și să le considere eronate ca fiind abuzive sau chiar infracțiuni – de exemplu, a lua cu forța medicamente sau alimente dintr-un magazin abandonat de proprietar. Dacă aceste lucruri ajung în presă și nu sînt verificate, pot fi dramatizate, ceea ce amplifică impresia de confuzie, delict odioase și incapacitatea autorităților de a stăpîni situația.

Se vorbește mult despre riscurile din lumea de azi, despre probabilitatea de apariție a lor, inclusiv despre incertitudinea științifică privind cauzele sau nivelul de risc în multe situații cu care ne confruntăm deja. Știm că risc zero nu există, dar dacă adăugăm și lipsa de încredere în persoanele responsabile și în puterea lor de acțiune în caz de nevoie, lucrurile se complică și mai mult. Despre transparența situațiilor reale (inspecțiile făcute de experți incoruptibili) și a nivelului de acceptare a amenințărilor (cazul stațiilor GPL), aflăm doar cînd este prea tîrziu. Poate măcar de data asta, reacția populației de la noi va fi luată în serios de factorul politic. Poate unele legi vor fi îmbunătățite, dar marea problemă va fi calitatea oamenilor care le vor aplica, pentru că aceștia, moral, au o profesie de angajament public.

Va trebui să luăm în serios „*Principiul precauției, principiu general de drept comunitar care impune autorităților competente să ia măsurile potrivite în vederea prevenirii oricăror riscuri potențiale pentru sănătatea publică, securitate și mediu, făcînd să prevaleze protecția acestor interese asupra intereselor economice*” (Michel Piqués, în *Journal des tribunaux*, Bruxelles, 28 februarie 2004). Autorul citat trimite și la riscurile incerte pe care „realitatea științifică nu le poate stabili sau exclude, precum liniile de înaltă tensiune, antenele de telefonie mobilă, organismele modificate genetic, carnea cu hormoni, microundele”. „Într-un context de incertitudine, Dreptul pune problema *probei* și a *pragului*, a *riscului plauzibil* prin care legiuitorul sau administrația trebuie să justifice demersul de precauție, adică prin procedura utilizată.” Pe umerii celui care face analiza apasă o mare răspundere și, uneori, contextul poate fi atît de viciat (șantaj, corupție, amenințări), încît îi este frică să ia justa decizie pentru că el își trăiește rolul (D. Martuccelli, 2002, pp. 237-238), pentru că el este garantul expertizei care, mai devreme sau mai tîrziu, va avea consecințe.

Sîntem îndemnați să nu cădem în catastrofism, să nu dramatizăm exagerat o situație soldată cu o poveste despre victime nevinovate și culpabili neglijenți. E greu de urmat acest îndemn pentru că tocmai victimele inocente ne imploră să facem ceva, măcar să nu mai sfidăm riscurile care pîndesc peste tot. Mai sînt cîteva noțiuni (obiective) importante pentru

problema precauției: investiția în reziliență, conformarea la norme, formarea în gestiunea de criză, gestiunea post-criză, gestiunea de revenire la normalitate (Marc Crouzel și alții, 2015, <https://hal-enpc.archives-ouvertes.fr/hal-01235341>). Acolo unde principiul precauției nu este luat în seamă, bănuim un declin instituțional avansat.

Retoric, afirmăm și noi prin conferințe că expertiza și experiența primează în fața ierarhiei de orice fel, dar realitățile, deocamdată, ne contrazic...

CRIMINALISTICĂ

PUTREFAȚIA CA PROCES CRIMINALISTIC - VALOAREA PROBATORIE A STADIILOR DE DESCOMPUNERE

PUTREFACTION AS A FORENSIC PROCESS – THE EVIDENTIAL VALUE OF THE STAGES OF DECOMPOSITION

Alina Daniela PĂTRU

Lector universitar doctor,
Universitatea Spiru Haret, București (România)
e-mail: alina.patru@spiruharet.ro.

Rezumat

Putrefacția reprezintă un proces biologic inevitabil, prin care corpul uman trece după moarte, având o semnificație majoră în criminalistică și medicină legală. Dincolo de explicația tanatologică a descompunerii, fiecare stadiu de putrefacție oferă informații de natură probatorie, utile pentru stabilirea momentului și împrejurărilor morții, precum și pentru identificarea victimei.

Studiul de față analizează principalele etape ale putrefacției, factorii care influențează ritmul și aspectele sale, precum și relevanța lor în contextul anchetei judiciare. Se acordă o atenție specială metodelor de corelare a datelor tanatologice cu urmele biologice și chimice, precum și aplicabilității entomologiei criminalistice.

Concluziile subliniază faptul că, deși procesul de descompunere alterează treptat urmele, acesta constituie în același timp o sursă valoroasă de date ce pot fi exploatate judiciar.

Cuvinte cheie: putrefacție; criminalistică; tanatologie; stadii de descompunere; entomologie criminalistică.

Abstract

Putrefaction is an inevitable biological process through which the human body passes after death, with major significance in both criminalistics and forensic medicine. Beyond its thanatological explanation, each stage of decomposition provides probative information useful in establishing the time and circumstances of death, as well as in the identification of the victim.

This study examines the main stages of putrefaction, the factors that influence its rhythm and appearance, and their relevance in the context of judicial investigation. Special attention is given to methods of correlating thanatological data with biological and chemical traces, as well as to the applicability of forensic entomology.

The conclusions highlight that, although decomposition gradually alters traces, it simultaneously represents a valuable source of information that can be judicially exploited.

Keywords: putrefaction; criminalistics; thanatology; stages of decomposition; forensic entomology.

1. Introducere

Putrefacția reprezintă procesul natural de degradare a țesuturilor organice după moarte, rezultat al acțiunii microorganismelor și al modificărilor biochimice post-mortem. În literatura medico-legală, acest fenomen este analizat în cadrul tanatologiei, dar valoarea sa depășește sfera strict biologică, având implicații directe asupra cercetării criminalistice. Fiecare stadiu al descompunerii furnizează indicii temporale și circumstanțiale care pot orienta ancheta, chiar și atunci când alte categorii de urme au fost distruse sau alterate.

Pentru criminalistică, putrefacția nu este doar un proces de alterare, ci și o sursă de informații probatorii. Ritmul și aspectele sale vizibile pot ajuta la estimarea intervalului post-mortem, la identificarea mediului în care s-a produs moartea și chiar la diferențierea între cauzele naturale și cele violente ale decesului. În anumite situații, transformările cadavrului oferă indicii despre manipularea post-mortem, despre tentativa de ascundere a corpului sau despre folosirea unor substanțe chimice menite să accelereze sau să întârzie descompunerea.

Studierea putrefacției are și o relevanță interdisciplinară majoră. Medicina legală contribuie prin descrierea modificărilor morfologice, biologia prin analiza proceselor microbiene, iar criminalistica prin corelarea acestor date cu urmele biologice, fizice și chimice¹. Totodată, entomologia criminalistică, analiza insectelor asociate cu cadavrul, aduce informații suplimentare privind momentul morții, uneori cu o precizie superioară metodelor clasice.

În context judiciar, interpretarea corectă a stadiilor de putrefacție are o dublă semnificație: pe de o parte, permite stabilirea unei cronologii post-mortem, iar pe de altă parte, explică absența sau degradarea unor urme inițiale. Astfel, ceea ce pare a fi o limitare devine, de fapt, o oportunitate probatorie. Putrefacția, deși inevitabilă și aparent distructivă, se transformă într-un instrument valoros pentru reconstituirea circumstanțelor morții și pentru identificarea autorilor faptelor penale².

2. Stadiile de putrefacție

Putrefacția nu se produce brusc, ci evoluează în mai multe stadii succesive, influențate de factori interni (starea de sănătate a victimei, conținutul stomacal, compoziția corporală) și externi (temperatura, umiditatea, aerisirea, prezența apei sau a solului)³. Fiecare etapă are semnificații medico-legale și criminalistice distincte, fiind utilizată atât pentru estimarea intervalului post-mortem, cât și pentru explicarea modificărilor probelor biologice.

Primul semn vizibil al putrefacției este apariția petelor verzi în regiunea fosei iliace drepte, ca urmare a acțiunii hidrogenului sulfurat asupra hemoglobinei⁴. Ulterior, colorarea se extinde la întreaga suprafață a abdomenului și apoi la restul corpului. Importanța criminalistică a acestui stadiu constă în faptul că localizarea și extinderea colorației pot oferi informații despre poziția cadavrului și mediul de păstrare.

Gazele rezultate din procesele de fermentație bacteriană determină o dilatare progresivă a țesuturilor, ducând la balonarea cadavrului. Fenomenul poate ridica probleme în

¹ Cârjan Lazăr, Pătru Alina Daniela, *Criminalistică, Curs in tehnologia IFR*, Editura Fundației România de Măine, București, 2013, p. 65.

² *Ibidem*.

³ Kernbach Mihail, *Medicina judiciară*, Editura Medicală, București, 1958, p. 167.

⁴ *Idem*. p. 169.

interpretarea urmelor de violență, întrucât fracturile cutanate produse de presiunea internă pot fi confundate cu plăgi. Totodată, acest stadiu facilitează accesul insectelor și accelerează degradarea probelor biologice.

În această etapă, țesuturile moi încep să se lichefieze, iar cadavrul capătă un aspect caracteristic, cu scurgeri de fluide și miros intens de putrefacție. Urmele biologice, precum sângele sau saliva, sunt deja imposibil de identificat, însă analiza ADN-ului poate fi încă realizată din fragmente osoase sau dentare. Din punct de vedere criminalistic, acest stadiu semnifică pierderea majorității urmelor externe, dar oferă în continuare posibilități prin recoltarea probelor din păr, unghii și oase.

În final, cadavrul intră într-un proces de scheletizare, prin care țesuturile moi dispar aproape complet, rămânând doar elementele osoase¹. Din punct de vedere probatoriu, acest stadiu restrânge posibilitățile de investigație, dar nu le anulează, în sensul în care oasele pot fi analizate antropologic, ADN-ul poate fi extras din măduvă, iar urmele de instrumente (tăieturi, fracturi) se pot conserva pe schelet. În plus, analiza entomologică și studiul solului din jurul cadavrului pot completa datele tanatologice.

Fiecare stadiu al putrefacției are o semnificație distinctă pentru anchetă. Etapa cromatică permite estimarea intervalului scurt post-mortem, etapa emfizematoasă ridică probleme de interpretare a leziunilor, etapa colicvativă limitează, dar nu anulează, posibilitățile de identificare biologică, iar etapa reduțională, deși avansată, poate păstra dovezi relevante, mai ales la nivel osos. Această succesiune demonstrează că procesul de descompunere, deși distructiv, constituie în același timp o resursă probatorie.

3. Factorii care influențează putrefacția

Procesul de putrefacție este unul dinamic, supus interacțiunii dintre numeroși factori interni și externi. Acesta nu evoluează niciodată identic de la un caz la altul, motiv pentru care interpretarea criminalistică a transformărilor cadavrului trebuie să țină seama de variabile multiple. În literatura de specialitate, acești factori sunt grupați în trei mari categorii: condițiile de mediu, particularitățile biologice ale individului și factorii antropici².

Temperatura ambientală este variabila cu cel mai mare impact asupra ritmului de putrefacție. În climatele tropicale, unde temperaturile depășesc frecvent 30°C, descompunerea poate ajunge în faza emfizematoasă în mai puțin de 48 de ore. În schimb, în regiunile reci, unde cadavrul rămâne expus la temperaturi negative, procesul poate fi încetinit drastic, apărând chiar conservarea naturală sub formă de „mumificare prin îngheț”. Criminalistic, această variabilitate explică de ce două cadavre aflate la același interval post-mortem pot prezenta aspecte complet diferite dacă sunt situate în medii climatice distincte.

Umiditatea are un efect dual asupra descompunerii. Pe de o parte, mediile umede și calde favorizează dezvoltarea bacteriilor anaerobe și accelerează putrefacția. Pe de altă parte, acumularea de apă în soluri argiloase sau mlăștinoase poate determina apariția adipocerei, fenomen de saponificare care conservă cadavrul timp îndelungat, păstrând chiar și trăsăturile faciale³. Accesul la oxigen are, la rândul său, un rol esențial, în sensul în care corpurile expuse la aer se degradează mult mai repede decât cele îngropate adânc sau depozitate în spații ermetice.

¹ Ibidem.

² Haglund W.D., Sorg M.H., *Advances in Forensic Taphonomy: Method, Theory, and Archaeological Perspectives*, Boca Raton, CRC Press, 2001, p.98.

³ Ibidem.

Cadavrele expuse la suprafața solului sunt colonizate rapid de insecte necrofage, în special muște din familia Calliphoridae, care accelerează tranziția între stadiile putrefacției¹. În mediul acvatic, procesul are o altă dinamică: apa rece încetinește descompunerea, iar corpul poate rămâne scufundat săptămâni sau luni până la acumularea gazelor suficiente pentru a pluti. În apele calde, acest interval se reduce semnificativ. Prezența faunei acvatice introduce factori suplimentari de distrugere, provocând leziuni post-mortem care pot fi confundate cu urme de violență.

Modul în care cadavrul este înhumat influențează direct ritmul descompunerii. Înhumarea superficială, în sol bine aerisit, permite accesul insectelor și accelerează procesele de degradare. În schimb, înhumarea profundă sau în soluri compacte, lipsite de oxigen, încetinește semnificativ putrefacția. Criminalistic, diferențele dintre aceste situații sunt esențiale pentru estimarea intervalului post-mortem și pentru identificarea tentativelor de ascundere a cadavrului.

Condițiile individuale ale victimei influențează la rândul lor dinamica putrefacției. Persoanele obeze sau cele cu boli infecțioase active dezvoltă o descompunere accelerată, deoarece țesutul adipos favorizează acumularea gazelor, iar flora microbiană este abundentă². În schimb, indivizii cașectici, malnutriți sau deshidratați, intră într-un proces mai lent de degradare. Astfel, structura corporală și starea de sănătate ante-mortem devin variabile relevante pentru interpretarea criminalistică.

Intervențiile umane pot modifica artificial ritmul de putrefacție. Aplicarea de var nestins sau acizi are efect coroziv rapid asupra țesuturilor, în timp ce îmbălsămarea empirică sau congelarea cadavrului pot întârzia considerabil procesul. Criminaliștii întâlnesc adesea situații în care autorul faptei încearcă să ascundă corpul prin îngropare superficială, incendiere sau folosirea de substanțe chimice, elemente care, analizate corect, pot constitui indicii asupra intenției infracționale.

4. Importanța probatorie a stadiilor de putrefacție

Putrefacția, deși aparent un proces distructiv, constituie o sursă valoroasă de informații criminalistice. Fiecare stadiu al descompunerii oferă indicii ce pot fi utilizate pentru estimarea intervalului post-mortem, identificarea circumstanțelor în care a survenit moartea și verificarea ipotezelor privind manipularea cadavrului.

Una dintre cele mai importante aplicații criminalistice ale studierii putrefacției este determinarea momentului aproximativ al morții. Apariția petelor verzi, formarea gazelor și trecerea în faza colicvativă sunt corelate cu timpi medii de evoluție, variabili în funcție de condițiile externe. Aceste date, coroborate cu informațiile entomologice (spre exemplu, stadiile larvare ale muștelor necrofage), pot oferi o estimare mai precisă a intervalului post-mortem, esențială pentru delimitarea temporală a activităților suspectului.

Stadiile de putrefacție pot sugera mediul în care a avut loc decesul. O descompunere accelerată, însoțită de colonizare entomologică masivă, indică expunerea la aer liber, în timp ce o conservare anormal de bună sugerează înhumarea în medii anaerobe sau scufundarea în apă rece. Totodată, fenomenele de mumificare sau de formare a adipocerei pot oferi indicii despre durata și tipul mediului de conservare, informații utile pentru reconstituirea modului în care a fost gestionat cadavrul după moarte.

¹ Beliș VI., Naneș C., Gacea E..M., Panaitescu V., Drugescu N., *Medicină legală*, Editura Teora, București, 1992, p. 224.

² *Ibidem*.

Criminaliștii utilizează datele tanatologice pentru a identifica situațiile în care cadavrul a fost mutat, ascuns sau alterat intenționat¹. Diferențele dintre stadiile de putrefacție ale diverselor segmente corporale sau discrepanțele între mediul presupus și aspectele cadavrului pot indica manipulări post-mortem. Spre exemplu, prezența colonizării entomologice avansate la nivelul unor regiuni, dar nu și al altora, poate sugera o perioadă de expunere urmată de o ascundere.

Chiar și în stadii avansate de descompunere, cadavrul rămâne o sursă de informații pentru identificare. Țesuturile moi degradate pot fi completate prin analiza oaselor, a dentiției sau prin extragerea ADN-ului din structuri rezistente precum dinții și oasele lungi. Mai mult decât atât, urmele de violență (fracturi, tăieturi pe os) pot fi conservate chiar și în faza reducăională, oferind dovezi decisive pentru stabilirea mecanismului infracăional.

Din punct de vedere probatoriu, putrefacăia are o dublă valoare, în sensul în care pe de o parte, explică dispariăia unor urme biologice și justifică imposibilitatea recoltării acestora, iar pe de altă parte, oferă indicii noi, imposibil de obăinut altfel, privind intervalul și condiăiile post-mortem. Prin urmare, în loc să fie privită exclusiv ca o limitare, descompunerea trebuie considerată un instrument de investigaăie criminalistică.

5. Entomologia criminalistică și rolul insectelor în stabilirea momentului morăii

Entomologia criminalistică reprezintă ramura știinăelor judiciare care utilizează insectele asociate cu cadavrul pentru a obăine informaăii utile anchetei. Această disciplină are o valoare deosebită în estimarea intervalului post-mortem (post-mortem interval - PMI), mai ales în cazurile unde metodele clasice tanatologice nu mai pot fi aplicate din cauza stadiului avansat de putrefacăie.

Procesul de colonizare a cadavrului de către insecte urmează un tipar predictibil: muștele necrofage (calliphoridae) sunt primele care depun ouă în orificiile naturale ale cadavrului (ochi, nas, gură, organe genitale)². Larvele apărute se hrănesc intens cu țesuturile moi, accelerând descompunerea. Ulterior, alte specii (sarcophagidae, muscidae, coleoptere necrofage) completează succesiunea, iar acest ritm ecologic poate fi corelat cu timpul scurs de la moarte.

Insectele trec prin stadii distincte de dezvoltare (ou – larvă – pupă – adult), fiecare având o durată influenăată de temperatură și condiăiile de mediu. Analizând specia și stadiul de dezvoltare al larvelor colectate de pe cadavru, expertul entomolog poate estima cu precizie perioada scursă de la depunerea ouălor, care corespunde cu începutul colonizării cadavrului. Această informaăie, corelată cu datele medico-legale, permite o estimare mai exactă a PMI.

Entomologia criminalistică este sensibilă la factori de mediu: temperatura, umiditatea, accesul la cadavru și anotimpul. Cadavrele expuse la aer liber sunt colonizate mai rapid decât cele îngropate sau aflate în spaăii închise³. De asemenea, diferenăele geografice impun existenăa unor baze de date regionale privind fauna necrofagă, pentru ca analizele să fie relevante.

Entomologia criminalistică este frecvent utilizată în cazurile în care corpul este descoperit la intervale mari de timp după moarte. Un exemplu notoriu îl constituie cazurile de

¹ Drăgan Jenică, *Criminalistică. Manual de Instrucăie Judiciară*, Editura Fundaăiei România de Măine, București, 2014, p. 118.

² Byrd J.H., Castner J.L., *Forensic Entomology: The Utility of Arthropods in Legal Investigations*, Boca Raton, CRC Press, 2010, p.162.

³ *Ibidem*.

cadavre abandonate în păduri, unde analiza larvelor și puparilor a permis estimarea timpului scurs de la deces chiar și la câteva luni. Nai mult decat atât, entomologia poate indica și circumstanțe special, spre exemplu, identificarea speciilor acvatice pe un cadavru descoperit pe uscat sugerează că victima a fost inițial scufundată¹.

Deși foarte utilă, entomologia criminalistică are limitări: variațiile climatice bruște, lipsa bazelor de date locale și contaminarea cadavrului cu insecte secundare pot distorsiona rezultatele. Din acest motiv, concluziile entomologului trebuie întotdeauna corelate cu cele medico-legale și criminalistice, pentru a evita erorile de interpretare.

Un exemplu clasic este cel documentat în Germania, unde un cadavru a fost descoperit într-un canal subteran, prezentând o conservare remarcabilă datorită formării adipocerei. Analiza medico-legală a arătat că, deși moartea survenise cu peste doi ani înainte, trăsăturile faciale și hainele victimei erau încă recunoscutibile. În acest caz, transformarea cadavrului a avut valoare probatorie prin permiterea identificării vizuale și compararea cu fotografiile ante-mortem.

Într-un studiu realizat în SUA, investigarea cadavrelor recuperate din lacuri și râuri a arătat că ritmul de descompunere în apă rece diferă semnificativ de cel în apă caldă. Într-un caz particular, corpul unei victime a rămas scufundat timp de trei luni, fiind ridicat la suprafață doar după acumulara gazelor. Examinarea medico-legală a permis totuși identificarea fracturilor costale ante-mortem, fapt care a demonstrat caracterul violent al decesului.

În Franța, un caz celebru a implicat descoperirea unui cadavru într-o zonă împădurită, la mai bine de patru săptămâni după dispariția victimei. Entomologii au analizat larvele și pupele de Calliphoridae și Sarcophagidae și au stabilit cu precizie momentul morții la circa 28–30 de zile anterior descoperirii. Această estimare a fost decisivă pentru corelarea decesului cu perioada în care suspectul principal fusese prezent în zonă.

În practica germană a fost raportat un caz în care cadavrul fusese inițial expus la aer liber timp de câteva zile, apoi ascuns într-o pivniță. Diferențele de colonizare entomologică și aspectele neuniforme ale descompunerii au indicat mutarea cadavrului, ceea ce a condus ancheta către ipoteza ascunderii intenționate. În astfel de situații, analiza atentă a procesului de putrefacție devine un instrument pentru reconstituirea acțiunilor autorului.

Într-un caz documentat de Madea B., victima prezenta atât urme de intoxicație medicamentoasă (detectate toxicologic), cât și modificări cadaverice corespunzătoare unei descompuneri de aproximativ două săptămâni. Corelarea urmelor chimice cu stadiul de putrefacție și cu analiza entomologică a consolidat concluzia privind momentul morții și circumstanțele acesteia².

6. Concluzii

Putrefacția, deși inevitabilă și aparent distructivă, reprezintă un proces cu valoare criminalistică incontestabilă. Fiecare stadiu al descompunerii aduce informații utile pentru estimarea intervalului post-mortem, identificarea circumstanțelor morții și, în anumite situații, pentru stabilirea cauzei decesului. Departate de a limita investigația, transformările cadaverice

¹ Catts E.P., Haskell N.H., *Entomology and Death: A Procedural Guide*, Clemson: Joyce's Print Shop, 1990, p.124.

² Madea B., *Handbook of Forensic Medicine*, Chichester: Wiley-Blackwell, 2014. p. 340.

deschid noi direcții de analiză, punând la dispoziția criminalistului și medicului legist un ansamblu de date ce pot fi corelate cu alte urme biologice, fizice sau chimice.

Interpretarea corectă a procesului de descompunere necesită cunoașterea factorilor care îl influențează, *id est* temperatura, umiditatea, tipul mediului, modul de înhumare și particularitățile individuale. Aceste variabile explică de ce ritmul putrefacției diferă semnificativ de la caz la caz și de ce estimările medico-legale trebuie întotdeauna raportate la context.

Totodată, manipularea cadavrului de către autorul faptei, prin ascundere, îngropare sau utilizarea unor substanțe chimice, poate lăsa urme detectabile în aspectul neobișnuit al transformărilor cadaverice.

Entomologia criminalistică completează acest tablou, oferind o precizie sporită în estimarea timpului scurs de la moarte, mai ales în cazurile de descompunere avansată. Analiza insectelor devine, astfel, un instrument indispensabil atunci când metodele tanatologice clasice nu mai pot furniza date suficiente.

Sub aspect judiciar, valoarea probatorie a putrefacției constă atât în explicarea dispariției unor urme, cât și în furnizarea de noi indicii ce pot fi decisive pentru anchetă. Cadavrul aflat în descompunere nu trebuie privit doar ca un obiect degradat, ci ca un „martor biologic” ce păstrează informații esențiale pentru stabilirea adevărului.

Referințe bibliografice

- Beliș VI., Naneș C., Gacea E..M., Panaitescu V., Drugescu N., *Medicină legală*, Editura Teora, București, 1992.
- Byrd J.H., Castner J.L., *Forensic Entomology: The Utility of Arthropods in Legal Investigations*, Boca Raton, CRC Press, 2010.
- Catts E.P., Haskell N.H., *Entomology and Death: A Procedural Guide*, Clemson: Joyce's Print Shop, 1990.
- Cârjan Lazăr, Pătru Alina Daniela, *Criminalistică, Curs in tehnologia IFR*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2013.
- Drăgan Jenică, *Criminalistică. Manual de Instrucție Judiciară*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2014.
- Haglund W.D., Sorg M.H., *Advances in Forensic Taphonomy: Method, Theory, and Archaeological Perspectives*, Boca Raton, CRC Press, 2001.
- Kernbach Mihail, *Medicina judiciară*, Editura Medicală, București, 1958.
- Madea B., *Handbook of Forensic Medicine*, Chichester: Wiley-Blackwell, 2014.

ANALIZA CRIMINALISTICĂ A BĂTURILOR ȘI ALIMENTELOR SUSPECTE ÎN CAZURI DE OTRĂVIRE

FORENSIC ANALYSIS OF SUSPECT BEVERAGES AND FOODS IN POISONING CASES

Alina Daniela PĂTRU

Lector universitar doctor,
Universitatea Spiru Haret, București (România)
e-mail: alina.patru@spiruharet.ro.

Abstract

Food and drink poisoning represents one of the oldest and most complex methods of homicide, documented throughout history in both criminal and accidental contexts. Forensic analysis of suspicious food and beverage samples plays a crucial role in determining the cause of death or illness and in identifying the toxic substances involved.

This paper reviews the main procedures for collection, preservation, and laboratory examination of suspected samples, emphasizing the challenges posed by sample degradation, post-collection contamination, and the diversity of potential toxins. The medico-legal and forensic implications are analyzed, as well as the evidentiary value of toxicological findings in judicial proceedings.

Keywords: poisoning; forensic science; beverages; food; forensic toxicology.

Rezumat

Otrăvirea prin alimente și băuturi constituie una dintre cele mai vechi și mai complexe modalități de suprimare a vieții, întâlnită de-a lungul istoriei atât în contexte criminale, cât și accidentale. Analiza criminalistică a probelor alimentare suspecte are un rol central în stabilirea cauzei morții sau a îmbolnăvirii, precum și în identificarea substanțelor toxice implicate.

Lucrarea de față examinează principalele metode de recoltare, conservare și analiză a băturilor și alimentelor suspecte, subliniind dificultățile generate de degradarea probelor, de contaminările ulterioare și de varietatea mare de toxine posibile. Sunt discutate implicațiile medico-legale și criminalistice, precum și relevanța probatorie a rezultatelor în procesul judiciar.

Cuvinte cheie: otrăvire; criminalistică; băuturi; alimente; toxicologie judiciară.

1. Introducere

Otrăvirea prin alimente și băuturi reprezintă una dintre cele mai vechi metode de suprimare a vieții, cunoscută și utilizată încă din Antichitate, atât în contexte criminale, cât și în accidente domestice sau profesionale. Dacă în trecut metodele de detectare erau limitate, bazându-se pe observații empirice sau pe semnele clinice ale intoxicației, astăzi criminalistica și toxicologia medico-legală dispun de o gamă vastă de proceduri analitice capabile să identifice cu precizie o mare diversitate de substanțe toxice.

Particularitatea cazurilor de otrăvire constă în dificultatea de a stabili rapid cauza decesului sau a îmbolnăvirii, deoarece substanțele toxice nu lasă întotdeauna urme vizibile pe cadavru sau la fața locului. Spre deosebire de omorurile prin mijloace violente, unde urmele sunt adesea evidente, în cazurile de otrăvire probele sunt subtile, adesea ascunse în alimente, băuturi sau chiar în recipiente aparent banale. În acest context, analiza criminalistică a alimentelor și băuturilor suspecte devine esențială pentru reconstituirea circumstanțelor faptei și pentru demonstrarea caracterului ei intenționat.

Din perspectivă criminalistică, ancheta otrăvirilor se confruntă cu două provocări majore: identificarea rapidă a substanței utilizate și stabilirea provenienței acesteia. Recoltarea, conservarea și trimiterea corectă a probelor către laborator constituie etape fundamentale, întrucât o manipulare defectuoasă poate duce la contaminarea sau degradarea acestora. În plus, diversitatea substanțelor potențial toxice, de la pesticide și medicamente până la toxine vegetale sau substanțe industriale, impune o abordare interdisciplinară, în care criminalistul colaborează cu toxicologul, medicul legist și chimistul judiciar¹.

Un alt element important îl constituie valoarea probatorie a expertizei. Rezultatele analizelor trebuie interpretate în raport cu contextul cazului: cantitatea de substanță găsită, concentrația acesteia în alimentul sau băutura analizată și corelarea cu probele biologice recoltate de la victimă. Numai prin această integrare a datelor se poate formula o concluzie științifică solidă, capabilă să reziste în fața instanței de judecată.

Prin urmare, analiza criminalistică a băuturilor și alimentelor suspecte nu se limitează la simpla detectare a unei toxine, ci reprezintă un proces complex, care implică atât respectarea strictă a regulilor de investigare criminalistică, cât și utilizarea unor metode chimice și biologice avansate. În acest cadru, criminalistica modernă își dovedește rolul esențial ca știință aplicată, aflată în serviciul justiției și al adevărului judiciar.

2. Particularități criminalistice ale cazurilor de otrăvire

Cazurile de otrăvire prezintă particularități criminalistice distincte, care le diferențiază net de alte modalități de suprimare a vieții. Spre deosebire de faptele comise prin mijloace violente, unde urmele sunt vizibile și directe, în otrăvire probele sunt adesea subtile, ascunse și dificil de detectat. Această discreție a mijlocului folosit face ca otrăvirea să fie considerată una dintre cele mai perfide forme de omor, necesitând o anchetă minuțioasă și interdisciplinară.

La fața locului, criminalistul întâmpină de regulă dificultăți în stabilirea obiectelor de interes. Recipientele, paharele, sticlele, resturile alimentare sau chiar tacâmurile trebuie privite ca potențiale suporturi de urme. Spre deosebire de alte scene ale crimei, unde se urmăresc amprente, urme biologice sau balistice, în cazurile de otrăvire accentul cade pe identificarea unor probe aparent banale, dar cu valoare toxicologică majoră. Mai mult decât atât, trebuie luată în calcul posibilitatea ca autorul să fi încercat să mascheze fapta prin eliminarea resturilor sau prin înlocuirea conținutului recipientelor.

O altă particularitate este legată de natura probelor. Substanțele toxice pot fi incolore, inodore și insipide, ceea ce face imposibilă detectarea lor prin simpla observare vizuală. Din această cauză, recoltarea și trimiterea rapidă a probelor la laborator este esențială, întrucât multe toxine sunt instabile și se degradează în contact cu lumina, căldura sau oxigenul. Criminalistul trebuie să asigure condiții speciale de conservare, de pildă, utilizarea de

¹ Kernbach Mihail, *Medicina judiciară*, Editura Medicală, București, 1958, p. 646.

recipiente sterile, închidere etanșă și refrigerare, pentru a garanta autenticitatea și integritatea probelor.

Scenele de otrăvire ridică adesea probleme de contaminare. Este suficient ca o probă să fie manipulată necorespunzător sau să fie depozitată în recipiente improprii pentru ca rezultatele toxicologice să fie compromise. Din acest motiv, lanțul de custodie devine esențial, orice întrerupere sau neconcordanță putând ridica suspiciuni asupra validității probelor¹.

Particularitățile criminalistice ale acestor cazuri se regăsesc și în dificultatea stabilirii caracterului intenționat sau accidental al otrăvirii. În multe situații, circumstanțele inițiale pot sugera un accident alimentar, iar numai analiza toxicologică aprofundată demonstrează existența unui act premeditat. Acest aspect face ca otrăvirea să fie nu doar o problemă toxicologică, ci și o provocare de investigație criminalistică, unde contextul social, relațiile victimei și accesul la substanța toxică sunt la fel de importante ca rezultatul analizelor de laborator.

Cazurile de otrăvire se disting prin subtilitatea probelor și prin vulnerabilitatea lor la degradare și contaminare. Criminalistul are obligația să adopte o abordare extrem de atentă, în care fiecare obiect, aliment sau băutură poate constitui un element probator decisiv.

3. Recoltarea și conservarea probelor alimentare și lichide

Recoltarea și conservarea probelor alimentare și lichide în cazurile de otrăvire constituie o etapă critică a investigației criminalistice, deoarece de corectitudinea acestor operațiuni depinde validitatea ulterioară a analizelor toxicologice. Spre deosebire de alte tipuri de urme materiale, alimentele și băuturile sunt extrem de vulnerabile la degradare și contaminare, fiind supuse unor procese rapide de alterare chimică și biologică². Din acest motiv, criminalistul trebuie să respecte un set strict de reguli care să asigure integritatea probelor de la momentul recoltării și până la predarea lor în laborator.

Primul principiu este identificarea corectă a surselor de interes. Resturile de mâncare, alimentele neconsumate, băuturile din pahare, sticle sau recipiente parțial goale, precum și materiile prime utilizate în preparare trebuie recoltate integral, acolo unde este posibil. În cazul băuturilor, se recomandă prelevarea întregului volum disponibil, pentru a evita pierderea substanței toxice în fazele inițiale de analiză. Totodată, criminalistul trebuie să noteze cu exactitate locul și condițiile în care au fost găsite probele, aceste informații fiind esențiale pentru interpretarea rezultatelor.

Conservarea probelor ridică probleme specifice. Multe substanțe toxice sunt instabile și se degradează rapid în contact cu aerul, lumina sau temperaturile ridicate. Din acest motiv, alimentele și băuturile suspecte trebuie depozitate în recipiente sterile, etanșe, preferabil din sticlă, pentru a preveni reacțiile chimice cu plasticul sau metalul. În cazul băuturilor volatile (alcool, solvenți, substanțe cu punct scăzut de fierbere), recipientele trebuie închise ermetic și sigilate pentru a împiedica evaporarea.

De asemenea, temperatura joacă un rol crucial. Probele alimentare și lichide trebuie păstrate în condiții de refrigerare (2-8°C) sau congelare, în funcție de natura substanței suspectate. Otrăvurile organice, cum sunt alcaloizii vegetali sau pesticidele, se degradează rapid la temperatura camerei, iar conservarea la rece este indispensabilă. În schimb,

¹ Byard R.W., *Death by food, Forensic, Sci Med Pathol*, vol. 14, 2018, p. 391.

² Scripcaru Gh., Terbanca M., *Patologie medico-legală, ediția a II-a revizuită și adăugită*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 142.

substanțele minerale și metalele grele (arsenic, plumb, mercur) sunt mai stabile, dar necesită totuși condiții care să prevină contaminarea.

Un alt aspect esențial este prevenirea contaminării încrucișate. Criminalistul trebuie să utilizeze ustensile sterile pentru fiecare probă, evitând contactul direct al probelor între ele sau cu mâinile. Fiecare recipient trebuie etichetat clar, cu menționarea datei, orei și locului recoltării, precum și cu numele persoanei responsabile. Aceste detalii fac parte din lanțul de custodie, fără de care validitatea probei poate fi contestată în instanță¹.

Nu în ultimul rând, trebuie avută în vedere problema transportului. Probele trebuie expediate către laborator în cel mai scurt timp posibil, utilizând condiții controlate de temperatură și protecție împotriva șocurilor mecanice. Întârzierea în transmiterea probelor poate duce la degradarea substanței toxice, ceea ce afectează interpretarea finală a rezultatelor.

Astfel, recoltarea și conservarea probelor alimentare și lichide în cazurile de otrăvire nu reprezintă simple formalități, ci proceduri criminalistice fundamentale. O probă corect prelevată și conservată nu doar că permite detectarea substanței toxice, dar oferă și garanția științifică necesară pentru ca rezultatele obținute să fie acceptate ca probe decisive în procesul penal.

4. Metode de analiză toxicologică

Analiza toxicologică a băuturilor și alimentelor suspecte constituie etapa centrală a anchetei criminalistice în cazurile de otrăvire. Aceasta urmărește nu doar detectarea prezenței unei substanțe toxice, ci și identificarea exactă a acesteia, stabilirea concentrației și corelarea rezultatelor cu datele medico-legale și circumstanțiale. Diversitatea agenților toxici impune utilizarea unei game variate de metode analitice, care să combine sensibilitatea, specificitatea și reproductibilitatea rezultatelor².

Metodele chimice clasice, precum reacțiile de precipitare sau colorimetria, au reprezentat mult timp principalele instrumente în analiza toxicologică. Ele permit identificarea unor substanțe anorganice precum arsenicul, mercurul sau plumbul, dar prezintă limite în ceea ce privește sensibilitatea și specificitatea. Deși mai rar utilizate în prezent, aceste tehnici continuă să fie utile ca teste de orientare rapidă.

Cromatografia, în diferitele sale forme (gaz-cromatografie - GC, cromatografie lichidă de înaltă performanță - HPLC), reprezintă astăzi una dintre cele mai utilizate metode pentru separarea și identificarea substanțelor toxice din probe complexe³. Aceasta oferă avantajul analizei simultane a mai multor compuși și permite identificarea chiar și a substanțelor aflate în concentrații foarte mici. În cazul băuturilor, cromatografia este deosebit de utilă pentru detectarea alcoolilor toxici (metanol, etilenglicol), a pesticidelor sau a alcaloizilor vegetali.

Spectrometria, utilizată adesea în combinație cu cromatografia, oferă o precizie ridicată în identificarea structurii moleculare a substanțelor. Cromatografia de gaz cuplată cu spectrometria de masă (GC-MS) sau cromatografia lichidă cu spectrometrie de masă (LC-MS) sunt considerate standarde de aur în toxicologia criminalistică. Aceste metode pot

¹ Karch S.B., Drummer O., *Karch's Pathology of Drug Abuse*, CRC Press, 2015, p. 302.

² *Idem*, p. 306.

³ Drăgan Jenică, *Criminalistică, Manual de Instrucție Judiciară*, Editura Fundației România de Măine, București, 2014, p. 134.

detecta și identifica sute de substanțe într-o singură probă, chiar și atunci când acestea sunt degradate sau prezente în cantități extrem de reduse.

Un alt domeniu de interes îl reprezintă metodele imunologice, precum testele ELISA, care se bazează pe reacția specifică dintre anticorpi și antigeni. Acestea sunt rapide, sensibile și pot fi aplicate ca teste de screening, dar necesită confirmare prin metode cromatografice sau spectrometrice, deoarece pot genera rezultate fals pozitive.

În plus, analizele toxicologice moderne integrează și metode spectroscopice avansate, cum sunt spectroscopia de absorbție atomică sau spectroscopia în infraroșu, utilizate mai ales pentru detectarea metalelor grele și a compușilor anorganici. Aceste tehnici oferă o mare acuratețe și sunt indispensabile atunci când se investighează otrăviri cu substanțe minerale.

Un aspect esențial este corelarea rezultatelor obținute din probele alimentare și lichide cu cele obținute din probele biologice recoltate de la victimă (sânge, urină, conținut gastric, țesuturi). Această corelare conferă forță probatorie concluziilor, demonstrând nu doar existența substanței toxice într-un aliment sau băutură, ci și efectul său direct asupra organismului.

Prin urmare, analiza toxicologică a alimentelor și băuturilor suspecte trebuie privită ca un proces integrativ, în care metodele de laborator se completează reciproc¹. Nicio tehnică nu este suficientă de una singură, ci doar prin combinarea lor se poate atinge nivelul de certitudine necesar pentru concluzii cu valoare judiciară.

5. Aspecte critice ale expertizei

Expertiza criminalistică a băuturilor și alimentelor suspecte de otrăvire reprezintă o etapă centrală în ancheta judiciară, însă desfășurarea sa este condiționată de o serie de factori care pot influența semnificativ valoarea rezultatelor. Aceste aspecte critice derivă din fragilitatea probelor, diversitatea substanțelor toxice și complexitatea metodelor de laborator utilizate.

Un prim element critic este degradarea rapidă a probelor. Alimentele și băuturile sunt produse perisabile, expuse permanent acțiunii microorganismelor, enzimelor și proceselor chimice de oxidare. Aceste transformări pot altera structura compușilor toxici, generând metaboliți care maschează substanța inițială sau chiar ducând la dispariția completă a acesteia. Un exemplu relevant îl constituie compușii organofosforici, care se hidrolizează rapid, reducând considerabil șansele de identificare.

Un alt aspect critic îl constituie riscul de contaminare. În lipsa unei recoltări și depozitări riguroase, probele pot intra în contact cu substanțe străine, ceea ce conduce la rezultate fals pozitive ori la interpretări eronate. Tocmai de aceea, respectarea lanțului de custodie, utilizarea de recipiente sterile și transportul în condiții controlate nu sunt simple formalități, ci garanții ale validității probelor în instanță.

Dificultățile apar și la nivelul interpretării rezultatelor. Detectarea unei substanțe toxice într-un aliment sau într-o băutură nu demonstrează, prin ea însăși, că victima a murit din cauza acelei toxine. Corelarea cu probele biologice recoltate de la victimă (sânge, urină, țesuturi) și cu datele medico-legale este indispensabilă pentru stabilirea unei relații cauzale. Astfel, concentrația detectată trebuie comparată cu nivelurile toxice cunoscute și cu circumstanțele cazului.

¹ Molina D.K., Hargrove Veronica, *Handbook of Forensic Toxicology for Medical Examiners*, CRC Press, 2018, p. 89.

Metodele de analiză, oricât de sofisticate, pot întâmpina dificultăți. Cromatografia cu spectrometrie de masă, considerată standard de aur, are performanțe excepționale, dar analiza probelor cu matrice alimentară complexă sau cu toxine în cantități extrem de reduse rămâne problematică. În același timp, testele imunologice rapide, deși valoroase pentru orientare, nu pot substitui confirmarea prin tehnici de înaltă precizie.

De asemenea, factorul uman joacă un rol esențial. Expertul trebuie să dețină competențe interdisciplinare și experiență considerabilă pentru a evalua corect rezultatele. Raportul redactat incomplet sau concluziile formulate într-un limbaj ambiguu pot diminua forța probatorie a expertizei. Din acest motiv, este recomandat ca rapoartele să indice nu doar rezultatul analitic, ci și gradul de certitudine, condițiile tehnice ale analizei și eventualele elemente care pot influența interpretarea.

În ansamblu, expertiza alimentelor și băuturilor suspecte de otrăvire presupune depășirea unor obstacole științifice și practice, legate de perisabilitatea probelor, riscul de contaminare, dificultățile metodologice și necesitatea unei interpretări prudente. Conștientizarea acestor aspecte critice și gestionarea lor prin proceduri standardizate și riguroase conferă expertizei credibilitatea indispensabilă în procesul judiciar.

Istoria criminalisticii abundă în cazuri de otrăvire prin alimente și băuturi, multe dintre ele devenind repere pentru dezvoltarea toxicologiei judiciare moderne. Studiarea acestor situații oferă o perspectivă asupra dificultăților întâmpinate de anchetatori și asupra rolului esențial al expertizei toxicologice în stabilirea adevărului.

Un exemplu clasic îl constituie otrăvirile cu arsenic, supranumit „pulberea moștenitorului”, datorită utilizării sale frecvente în secolele XIX–XX în contexte de omoruri familiale și patrimoniale. Arsenicul era preferat pentru că era ușor accesibil, lipsit de miros și gust pregnant, și putea fi amestecat în mâncare sau băutură fără a trezi suspiciuni. Dezvoltarea metodelor de detecție, în special testul Marsh (1836), a revoluționat investigațiile și a transformat arsenicul într-unul dintre primii compuși a căror identificare certă a putut fi adusă ca probă în instanță¹.

În practica recentă, un număr mare de cazuri sunt legate de intoxicațiile cu alcool metilic (metanol), apărute frecvent în contextul consumului de băuturi contrafăcute sau preparate artizanal. Metanolul, fiind un solvent incolor și cu gust apropiat de cel al etanolului, este adesea confundat cu alcoolul de consum. Ingestia sa produce orbire ireversibilă și, în doze mai mari, deces. În România și alte state est-europene, numeroase anchete judiciare au avut ca obiect asemenea cazuri, expertizele toxicologice demonstrând concentrații letale de metanol în băuturile analizate.

Un alt exemplu relevant îl constituie cazurile de otrăvire cu cianuri, substanțe cu acțiune rapidă, utilizate atât în crime premeditate, cât și în suicid. Cianura de potasiu sau de sodiu, solubilă în apă și alte lichide, acționează prin blocarea respirației celulare, ducând la moarte rapidă prin hipoxie tisulară². În anchetele judiciare, detectarea ionului cianură în băuturi sau alimente a constituit proba decisivă, iar confirmarea s-a realizat prin metode spectrofotometrice și cromatografice³.

¹ *Idem*, p. 98.

² Beliș VI., Naneș C., Gacea E. M., Panaitescu V., Drugescu N., *Medicină legală*, Editura Teora, București, 1992, p. 123.

³ Swenson A., Wendel O., *Descoperirea infracțiunilor, metode moderne de investigație criminală*, Stockholm, 1954, p. 78.

În practica medico-legală sunt semnalate și cazuri de intoxicație cu toxine naturale din plante sau ciuperci, cum ar fi intoxicațiile cu *Amanita phalloides* (buretele viperei)¹. În aceste situații, băuturile sau alimentele în care ciupercile toxice au fost folosite ca ingredient devin probe fundamentale pentru confirmarea diagnosticului de otrăvire.

Studiile de caz arată că analiza criminalistică a băuturilor și alimentelor suspecte nu se reduce la un exercițiu de laborator, ci este un element central al anchetei judiciare. Prin identificarea precisă a substanțelor toxice, aceste expertize au făcut posibilă încadrarea juridică a faptelor, sancționarea autorilor și, în multe situații, prevenirea unor tragedii colective prin retragerea de pe piață a produselor periculoase.

6. Concluzii

Analiza criminalistică a băuturilor și alimentelor suspecte în cazuri de otrăvire reprezintă un domeniu complex, aflat la intersecția dintre criminalistică, toxicologie și medicină legală. Spre deosebire de alte forme de omucidere, otrăvirea se caracterizează prin subtilitatea mijloacelor folosite și prin lipsa unor urme vizibile imediate, ceea ce face ca expertiza de laborator să fie decisivă pentru aflarea adevărului judiciar.

Investigația acestor cazuri presupune o abordare integrată. Recoltarea și conservarea probelor alimentare și lichide trebuie realizate cu maximă rigoare, pentru a preveni degradarea și contaminarea lor. Procedurile standardizate și respectarea lanțului de custodie conferă credibilitate rezultatelor, permițând utilizarea lor în instanță ca probe incontestabile.

Metodele de analiză utilizate au cunoscut o dezvoltare spectaculoasă, de la tehnicile chimice clasice la cromatografia modernă cu spectrometrie de masă și testele imunologice rapide. Nicio metodă nu este însă suficientă de una singură; valoarea reală a expertizei rezidă în combinația lor și în corelarea rezultatelor obținute din probele alimentare cu cele biologice recoltate de la victimă.

Cazurile analizate în practica judiciară, de la arsenic și metanol până la cianuri sau toxine naturale, arată că analiza criminalistică a băuturilor și alimentelor nu este doar o etapă tehnică, ci un instrument esențial pentru calificarea juridică a faptelor și pentru sancționarea autorilor. În același timp, ea contribuie la protecția sănătății publice, prin identificarea și retragerea produselor periculoase.

În ansamblu, expertiza băuturilor și alimentelor suspecte demonstrează forța criminalisticii moderne de a transforma probe fragile și vulnerabile în dovezi științifice solide.

Referințe bibliografice

Kernbach Mihail, *Medicina judiciară*, Editura Medicală, București, 1958.

Byard R.W., *Death by food, Forensic, Sci Med Pathol*, vol. 14, 2018.

Scripcaru Gh., Terbancea M., *Patologie medico-legală, ediția a II-a revizuită și adăugită*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.

Karch S.B., Drummer O., *Karch's Pathology of Drug Abuse*, CRC Press, 2015.

¹ Scripcaru Gh., Terbancea M., *Patologie medico-legală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978, p. 225.

- Drăgan Jenică, *Criminalistică, Manual de Instrucție Judiciară*, Editura Fundației România de Măine, București, 2014.
- Molina D.K., Hargrove Veronica, *Handbook of Forensic Toxicology for Medical Examiners*, CRC Press, 2018.
- 1 Beliș VI., Naneș C., Gacea E. M., Panaitescu V., Drugescu N., *Medicină legală*, Editura Teora, București, 1992.
- Swenson A., Wendel O., *Descoperirea infracțiunilor, metode moderne de investigație criminală*, Stockholm, 1954.
- Scripcaru Gh., Terbancea M., *Patologie medico-legală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978.